

Demokratik Eğitim Kurultayı

Eğitim Sen

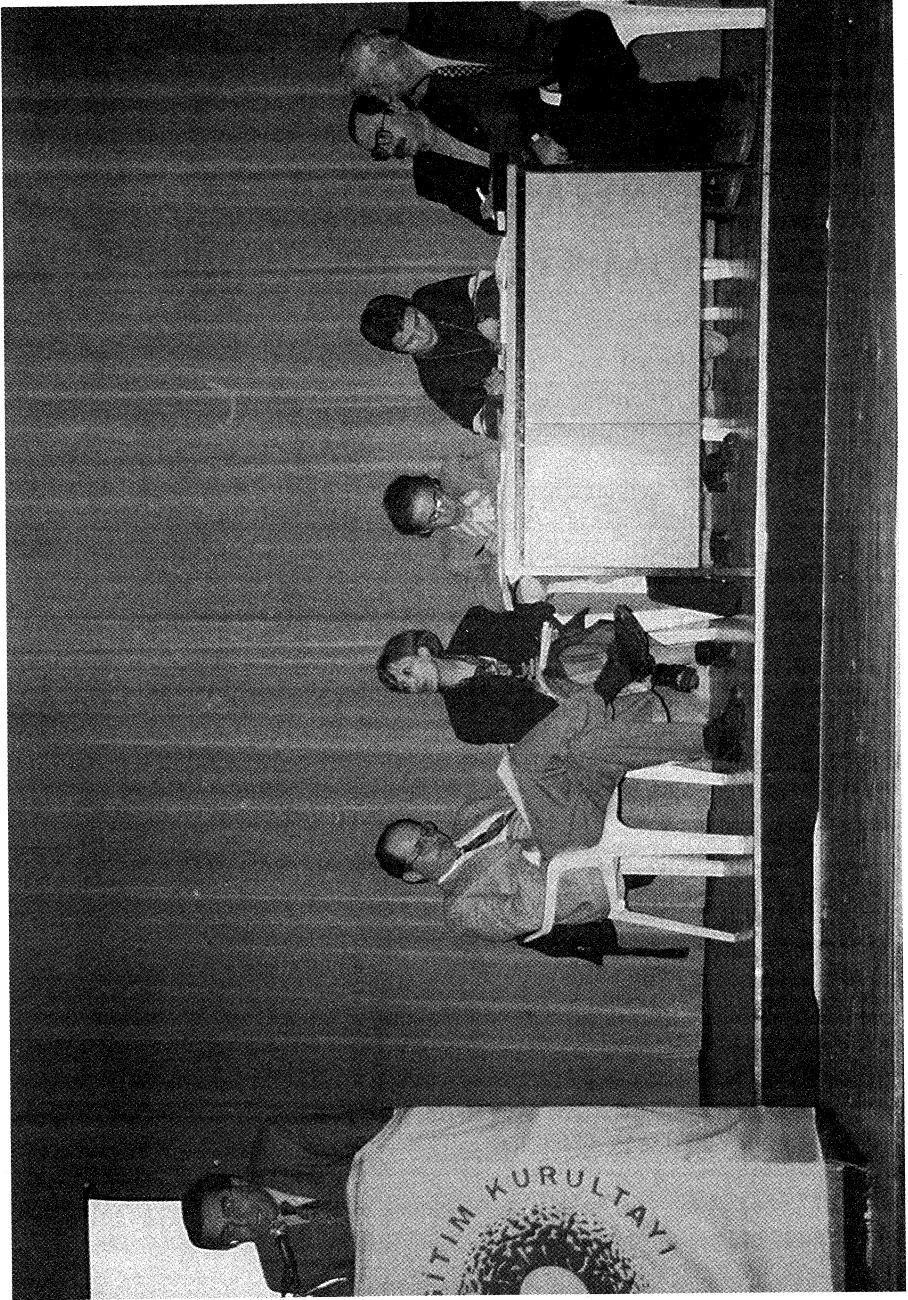
ÖĞRETMEN YETİŞTİRME KOMİSYONU RAPORU

Merkez Komisyonu

Başkan: Harun Ünlü, Aydınlıkevler Tic. Mesl. Lisesi
Dr. Sabiha Hakan
Yeter Şafak, Sincan Tic. Mesl. Lisesi
Sebahattin Temelkuran, İskitler End. Mesl. Lisesi
Hatice Demir, Çankaya Lisesi
Cengiz Kılıç, Anadolu İlköğretim Okulu
Salim Akgün, Ankara 1 Nolu Şube

DEK Delegeleri

Prof. Dr. Mahmut Adem, A.Ü.E.B.F
Doç. Dr. Hayrettin Akyıldız, D.E.Ü Buca Eğt. Fak. E.B.B
Zekeriya Vurmaz, Manisa
Yaşar Yavuz, İzmir 1 Nolu Şube
Ali Aslan
Cahit Yarış, Balıkesir
Cemil Cebecioğlu, Sakarya
Nihat Değer, Kocaeli
Hayri Şenel, Giresun
Yaşar Yavuz, İzmir 1 Nolu Şube
Gülabi Köseoğlu, Adana
Kadir Zeybek, Antalya
İlhan Alkan, Köy Enstitüsü Ve Çağdaş Eğitim Vakfı
Muhsin Yarba, İzmir 5 Nolu Şube
İrfan Türk, Giresun Eğitim Fakültesi
Halil Ünal, Kayseri
Mustafa Gazalcı, EĞİT-DER

Giriş

Eğitim süreci, nitelikli insanı yetiştirmeye çalışan bir eylemler bütünüdür. İstenilen nitelikleri taşıyan insan yetiştirilebilmesi için de öğretmenin nitelikli olması gerekmektedir.

Yetiştirmeyi hedeflediğimiz bireyin ise doğruluğu peşinen kabul edilmiş bilgilere inanan insan değil; sorgulayan, aklın süzgecinden geçiren ve bilimsel yöntemlerle inanırlığı güçlendirilmiş bilgilere inanan bir birey olması beklenir.

Böyle bir bireyin, belli bir konuda bilgi ve beceri sahibi olmakla beraber, en üst düzeyde kendini ifade eden, kendini gerçekleştirilmeye çalışan ve gizil güçlerini harekete geçirmeyi amaçlayan, bu amaçla kendini güdümlendirebilen bir güce sahip olması beklenir.

Bireyi güdüleme ise etkili öğretmen davranışı ile olmaktadır. Öğretmendeki yeterlik duygusu çocuklardaki güdülenmeyi sağlamaktadır. Öğretmenin kişilikli önderlik yeterliliği, öğretimde yeterliği ile kişisel birikiminin yeterliğinin birleşmesi sonucu oluşur.

Yüksek yeterlik duygusu içinde bulunan öğretmenler zamanlarının çoğunu tüm öğrencilere ayıran öğretmenlerdir. Yüksek yeterlik duygusu içinde olan öğretmenlerin akademik standartları da yüksektir. Özellikle kişisel yeterliği olan öğretmenlerin sınıfında, destekleyici bir hava yaratılmakta, öğrenci girişimciliği desteklenmekte, bireysel gereksinimlere eğilinmekte; sınıf kontrolüne daha az zaman ayrılmaktadır.

Öğretmenin başarısı öğrenciye yansımaktadır. Örneğin; istekli, heyecanlı, sıcak, işe yönelik ve düzenli olma, çeşitli araç kullanma, açıklamalar yapma, derse bir önceki dersi özetleyerek başlama, arka arkaya birkaç soruyu sorma yerine tek ve açık bir soru sorma, öğrenci başarısı ile olumlu ilişki gösteren öğretmen davranışı öğrencinin gelişmesini de sağlıklı kılacaktır.

Bugün, teknolojik gelişme bilgisayar kullanımını zorunlu kılmaktadır. Ancak bilgisayar, öğretmeni devreden çıkarmamakta, belki de önemini daha da arttırmaktadır. Bu durumda eğitimde nitelik geliştirmek amaçlanıyorsa işe öğretmenden başlamak gerekir.

Eğitimde demokratik ilkelerin benimsenmesi, toplumun bütün kesimlerine eğitim hizmeti götürülmesini gerekli kılmaktadır.

Sosyal bir sistem olarak ele alınan eğitimin üç temel ögesi vardır: öğrenci, programlar ve öğretmen. Öğretmenin kendisinde bulunan bilişsel, duyuşsal ve psiko motor davranışları, öğrencileri ile paylaşması; yani bu davranışları öğrencilerde de oluşturmaya çaba göstermesi demektir. Bu da öğretmenin hizmet öncesinde ve hizmet içinde çok iyi yetişmesi gerektiğini gündeme getirmektedir.

Öğretmen; günümüz dünyasında, kendi kendine öğrenmeyi bilen, sürekli öğrenme dürtüsü içinde olan, dar bir alanda derinlik yerine, geniş bir bilgi ve beceri

temeline sahip olarak yetiştirilmiş, bildiklerini sergileyen değil, bildiklerini kullanabilen kişidir. Aynı zamanda toplumun demokratikleşmesine katkı sunabilen kişidir.

Öğretmen; öğrencilerde bilgi ve becerilere karşı ilgi ve istek uyandıran, bilgiye ulaşma yollarını gösteren ve edindiği bilgileri nasıl kullanacağını öğreten, okul-çevre işbirliği ile incelemelerine rehberlik eden, tartışmalı, katılımlı bir ortam yaratan kişi olmalıdır.

Çevresi ile iç içe olmayan, öğrencilerinin ve çevresinin gereksinmelerini dikkate almayan okulda, nitelikten söz etmek oldukça güçtür.

Nitelik bir bakıma insana değer verme, sürekli değişme ve yenilenme ile aynı anlama gelmektedir.

Eğitimde nitelik arayışı her durumda çevreyi, ortamı ve kendi özelliklerini dikkate alarak yaşayan, kendisini ve çevresini değiştiren insanı yetiştirme çabasına dönüşmüştür. Eğitimde nitelik; bir bakıma öğrencilerin, toplumun gereksinimlerini karşılayabilecek mükemmellikte mezun olması anlamındadır.

Nitelik, iyileştirilebilecek her şeydir. Niteliği sağlamada üç yapıtaşı; donanım, uygulama ve insandır. Ancak insan yerine oturduğunda, diğer iki unsurdan söz edilebilir.

Bir insanın yetiştirilmesinde, geliştirilmesinde etkili olan öğretmenin de nitelikli olması eğitimde ön koşuldur.

Öğretmenlik sürekli gelişme halinde olan bir uzmanlık mesleğidir. Kuşkusuz, çağdaş bilimsel ve teknolojik gelişmeler, öğretmen eğitiminde izlenen yaklaşım ve yöntemlerin sürekli olarak gelişmeye açık tutulmasını zorunlu kılmaktadır.

Gelişmiş ülkeler, eğitim sistemlerini yeniden gözden geçirmişler, öğretmenlerin yalnız iş, üretim yaşamıyla olan ilişkileri değil, aynı zamanda barış, demokrasi, insan haklarını da ders programlarına yerleştirmişler, öğretmene felsefe eğitim vermişlerdir. Evrensel boyutta yetişen öğretmen insanlığın aydınlanmasını sağlar. Dünya barışına katkıda bulunur.

Öğretmenler öğrenci merkezli, analitik, sorgulayıcı yöntemleri bilerek yetişmelidirler. Eleştirel ve araştırmacı bir yapıya sahip öğretmen bu şekilde birey yetiştirir. Bilgiden bilgi üretir. Bunu öğrencilerine de verir.

Öğretmenlik bir meslek olmanın ötesinde bir sanattır. İyi öğretmen her şeyi oturtmuş bir geleneği olan toplumlarda yetişince yalnızca bir kuşağın değil, kuşakların, tüm insanlığın kurtuluş nedeni olabilir. Ters durumda felaketi de olabilir. Eğer çocuğun doğal yapısını, özerkliğini, varoluşunu ve özgürlüğünü göz ardı ederse (ki edebiliyor) felaket olabilir.

Nitelikli bir eğitim, nitelikli bir öğretmen yetiştirir. Nitelikli öğretmen de çocuğun düşünce, imgeleme gücünü artıran, programların ve ders kitaplarının üzerine çıkaran bir eğitimcidir. Bu öğretmen, çocuğu sınırlı olan algılama ve akıl dünyasının üzerine çıkartır, zihinsel özgürlüğüne kavuşturur, çocuğu araştırmaya yöneltir, derslerle ilgili hayal gücünü geliştirir.

Böyle bakıldığında, öğretmenin görevi düne göre bugün daha da zorlaşmıştır. Öğretimde yeni bir çerçevenin geliştirilmesi, mesleki standartların yükseltilmesi,

öğretmenlerin daha fazla karara katılmaları, öğretimi güçlendirmek için yeniden yapılanma ve öğretmen yetiştirme programlarında konu alanlarının yeniden düzenlenmesi ile öğretmenlerin niteliği artırılabilir.

Öncelikle öğretmenden beklenen davranışlar tanımlanmalı, öğretmen yetiştirme programının diğer öğeleri buna göre düzenlenmelidir.

Öğretmenlerin öncelikle kendilerine yatırım yapma, kendilerini gerçekleştirme alışkanlığını edinmeleri gereklidir.

Öğretmenin günümüzde beklenen belirgin rollerinden birinin ise “yenilikçilik” olduğu bilinmektedir. Öğretmenler, yeni düşünceler üretmede, ölçütleri değiştirmede, toplumda ilk sırayı almalıdır.

Bir eğitim sisteminin en önemli ve sürekli görevlerinin başında öğretmen yetiştirmek gelmelidir. Her şeyin ötesinde öğretmen yetiştirmeyi, insan kaynağını geliştirme planlarının kalbi olarak görmek zorundayız.

Bilimsel araştırmaların verileri ışığında, istenilen öğretmen, her şeyden önce açık fikirli, demokratik, kültürel, ekonomik toplumsal ve çevre sorunlarıyla ilgili, insan sevgisiyle dolu olmalıdır.

Empatik duyarlılığı olan öğretmenin hoşgörülü olması, derin bir dünya görüşüne sahip olması; ırk, cins, dil, sınıf ayrımı yapmaması, nesnel ve adil olması, insanlığın kültürel değerlerini koruyup geliştirebilecek bilince sahip olması, dost, sırdaş ve güvenilir olması gerekir.

Öğretmen; yenilikleri izleyen, sosyal ilişkileri güçlü, öğrenci-veli-okul yönetimi ve toplumun tüm kesimleriyle ilişkileri geliştirmek durumundadır. Güçlü bir alan bilgisine sahip olmalı, öğretim yöntemlerini etkili bir biçimde kullanmalı, iyi bir eğitim ortamı oluşturmalıdır.

Öğretmen öğrencilerle iyi iletişim kuran, ceza yerine ödülü işleyen, öğrencilerin sorunları ile ilgilenen, kendi davranışlarına, görüntüsüne ve temizliğine özen gösteren kimsedir.

Türkiye’de Geçmişten Günümüze Öğretmen Yetiştirme

Öğretmenlik mesleği insanlık tarihi kadar eskidir.

Ülkemiz 150 yıllık bir öğretmen yetiştirme ve öğretmeni yerleştirme deneyimine sahiptir. Ancak 1848’de Dar-ül muallimin açılmasından çok önce Selçuklularda ve Osmanlılarda bazı uygulamalar yapılmıştır.

Selçuklularda ilk medresenin Nişabur’da kurulan Beyhakiye Medresesi olduğu bilinmekle beraber, eğitim ve öğretimin sistemli bir şekilde, Nizamül-Mülk tarafından kurulan Nizamiye Medresesi’nde yapıldığı konusunda tarihçiler ortak görüş ileri sürmüşlerdir.

Osmanlılar ve Selçuklular döneminde öğretmen; ağırlık merkezi din öğretimi olan okulların istediği bir öğretmendir. Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulan medreselerde ilkokul öğretmeni olacaklara özel program uygulanmışsa da daha sonra kendiliğinden sistemde değişmeler görülmüştür.

Osmanlılar döneminde çok amaçlı öğretim hizmeti veren medresenin yanında, medrese ve sıbyan okulu için öğretmen yetiştirildiği görülmektedir.

Öğretmenlerin kendilerine özgü özel eğitim öğretim kurumlarında yetişmeleri konusu ilk kez Tanzimat sonrası gerçekleştirilen reformların en önemlilerinden biri olarak kabul edilebilir. 1848 yılında ilk Erkek Öğretmen Okulu “Dar-ül muallimin” İstanbul’da açılarak, yeni açılan okulların öğretmenlerinin bu kurumdan yetişmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

İlk Kız Öğretmen Okulu “Dar-ül muallimat” 1870’te İstanbul’da açılmıştır. Uzun yıllar yalnız İstanbul’da bulunan bu iki öğretmen okulu ile ülkedeki öğretmen gereksinimi karşılanmaya çalışılmış, 1883 yılından sonra ise öğretmen yetiştirmenin İstanbul dışına taşmaya başladığını görmekteyiz. Nitekim Edirne Öğretmen Okulu’nun açılması bu yıla rastlar. Bu okulların 1882 yılından itibaren 14 yerde açıldığı, 1908’e kadar sayılarının 31’e kadar yükseldiği görülmüştür.

Aynı dönemde öğretmen yetiştiren okullar yaygınlaştırılırken kız öğretmen okulu da Yüksek Kız Öğretmen Okulu’na dönüştürülmüştür.

Tanzimat Dönemi’nden başlayarak II. Meşrutiyet Dönemi’ni de içeren süreç içerisinde öğretmen okullarının öğrenci kaynakları medreselerin başarısız öğrencileri olup “acızler takımı” diye aktarılan kişilerle oluşturulmuştu. Üstelik II. Meşrutiyet’in başlarında öğretmenlik sadece okuma yazma bilenlere bile yaptırılmıştır.

Öğretmen okulundan mezun olanlar da öğretmenlik yerine başka alanları seçmişlerdir. Bu da eğitim politikalarının başarısızlığına bağlanmaktadır. Osmanlı Devleti’nde eğitime ayrılan bütçenin oranı da son derece düşüktür.

I. Dünya Savaşı genelde Osmanlı toplumu için, bu toplumun eğitim sistemi için felakete sonuçlandı. II. Meşrutiyet’te kısmen iyi eğitim görmüş olan öğretmenlerin büyük bir bölümünün ölmesi ve iş göremez şekilde sakatlanması ile Kurtuluş Savaşı sürecinde de insan kaybının sürmesi, Cumhuriyet Dönemi’ne eğitilmiş insan açısından kötü bir mirasın kalmasına neden olmuştur.

Kurtuluş Savaşı sürerken 16.7.1921’de, Atatürk ilk Milli Eğitim Kurultayı’nı Ankara’da toplatmış ve bizzat katılmıştır. Bu kurultayda; **“Yüzyıllar süren derin bir umursamazlığın devlet yapısında açtığı yaraları sarmak için gerekli olan çabaların en büyüğünü, hiç kuşkusuz eğitim alanında esirgemedен göstermek gerekir.”** diyerek, milli eğitim politikasının esaslarının belirlenmesini sağlamıştır.

Atatürk, büyük zaferi kutlamak için 27.10.1922 tarihinde İstanbul’dan Bursa’ya gelen öğretmenlere, Bursa Öğretmenler Birliği’nde şu tarihi sözlerini söylemiştir: **“Muallimler! Ordularımızın kazandığı zafer, sizin ve sizin ordularınızın zaferi için yalnız zemin hazırladı. Gerçek zaferi siz kazanacaksınız. Ben ve bütün arkadaşlarım sarsılmaz inançla sizi takip edeceğiz, karşılaşacağınız tüm engelleri kıracağız.”**

13 Mart 1924’te çıkarılan 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu ile öğretmenlik, yüksek öğretim, ortaöğretim ve ilköğretim öğretmenliği olarak üç bölüme ayrılmıştır.

Cumhuriyet döneminde ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştirilmesinin ilk somut adımı ortaokul ve dengi okullara öğretmen, ilköğretim müfettişi, öğretmen okullarının uygulama okullarına müdür yetiştirmek için 1926'da Konya'da Orta Muallim Mektebi'nin açılmasıyla atılmıştır. 1927-1928 öğretim yılı başında Ankara'ya taşınan okul 1935'te Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü'ne dönüştürülmüştür.

1930'lu yıllarda ise daha önce ele alınamayan teknik eğitim alanında da öğretmen yetiştirilmeye başlandı. 1934'te eğitim süresi üç yıllık olan Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu açılmıştır. Bu okullar Kız Sanat Okullarına öğretmen yetiştiriyordu. Daha sonraları açılan ve eğitim süresi iki yıl olan eğitim kurumlarında okul öncesi eğitim için öğretmen yetiştirilmiştir.

1937'de Ankara'da Erkek Teknik Yüksek Öğretmen okullarının en eskisi açılmıştır. Erkek sanat enstitülerine öğretmen yetiştirdi. Daha sonra eğitim süresi üç yıla, ardından dört yıla çıkarılmıştır.

1930'lu yılların sonuna doğru öğretmen yetiştirmede atılan en önemli adımlardan biri, köye öğretmen yetiştirmektir. Öğretmen yetiştirme konusunda en seçkin uygulama 1940-1946 (1954) yılları arasında hizmet veren Köy Enstitüleri idi.

Tonguç'un iş içinde, iş vasıtasıyla, iş için eğitim ilkesiyle uygulamalarını sürdüren Köy Enstitülerinin başarılı olmasının iki temel nedeni vardır.

1. Öğretilcek konuların iyi öğretilmesi. 2. Öğrencilerde öğretmenlik bilinci, sevgisi ve becerisi kazandırılması.

Özgün söyleyişi ile Köy Enstitüleri özgürleştirme eylemidir. Burada "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir." sözü rehber olarak yaşama geçirilmiştir. Bilimin yol göstericiliğiyle amaçlanan yaşama biçimini gerçekleştireci etkinliklerin, eğitim ortamına dönüştürülmesi anlamını kapsıyordu.

Üretimi yeni amaçlara ulaştırıcı çalışmaları, eğitim ortamına dönüştürmekse bu anlamda bir devrimdi.

Köy Enstitülerinde tabandan fıskıran gerçek bir demokrasi ve özgürlükçü, eşitlikçi demokratik bir eğitim vardı.

Enstitüler şu ilkelerle çalışmalarını sürdürmekteydi.

Her enstitü ürettikleriyle kendi kendine yetmeyi, öbür enstitülerle dayanışmayı sürdürerek bağımsız işletmelere, çağdaş, demokratik yaşam geliştirmeyi amaçlar. Üreterek eğitir; eğiterek üretir, sorumluluk duyguları gelişmiş, sağlıklı kişiler geliştirir.

Yaşama çalışma izlenceleri, imece topluluğunca ortaklaşa saptanır, başarı ölçüleri, imecenin gelişen özüne göre saptanır. İşleyiş toplumsal yapıları kireçlendiren bürokrasi çarkının dışında tutulur, bunu sağlayıcı yasalar çıkarılmasına çalışır. Çeşitli işlerde çalışarak (işlik, derslik, tarla) kişiliğin çok yönlü gelişimi sağlanır, her insana toplumda saygın bir yer kazandırılır.

Enstitüler arası, enstitü-köyler arası, imeçelerle toplu iş görme geleneğimize yeni boyutlar kazandırır. Kooperatifçilikle üretim yaşamı tabanda örgütlenir.

Köy Enstitüleri, köylüyü kalkındırmayı, toprak ağalarının sömürsünden, din adamlarının gerici yönlendirmelerinden kurtararak köylüyü kulluktan yurttaşlığa geçirmeyi, dönemin kırsal kesim teknolojisinin yenilenmesine öncülük etmeyi, kırsal nüfusu mesleklendirmeyi ve sanayiye kaynak aktarımını sağlamayı hedefliyordu.

Cumhuriyet döneminin liselere, öğretmen yetiştiren en eski eğitim kurumu olan İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'na 1956'da İzmir'de, 1959'da Ankara'da açılan Yüksek Öğretmen Okullarıyla yenileri eklendi.

1959'a kadar Fen ve Edebiyat Fakülteleri'nden sınavla alınan ve MEB adına parasız yatılı olarak okutulan öğrencileri lise öğretmeni olarak yetiştiren bu kurumlar; 1959'dan sonra öğrencilerini, ilk öğretmen okullarının en başarılı öğrencilerinden seçmeye başladı. Bu öğrenciler alan derslerini devam ettikleri fakültelerden alıyorlardı. Öğretmenlikle ilgili meslek derslerini ise Yüksek Öğretmen Okulu'ndan alıyorlardı. Üniversitelerin öğretmenlik formasyonu vermeye başlamaları ile, bu okullara 1978 Ağustos ayından itibaren öğrenci alınmamaya başlandı. Sonunda kapatılmasına neden oldu.

1970-1971 yılında İlk Öğretmen Okulu süresi dört yıla çıkarıldı. 1974 yılında öğretmen okullarının bir kısmı iki yıllık eğitim enstitülerine dönüştürüldü. Bir kısmı kapatılmış bir kısmının da programı liselere göre değiştirilerek öğretmen liseleri haline getirilmiştir. Öğretmen liselerinin öğretmen yetiştirmeyle hiçbir ilgisi kalmamış ve böylece öğretmen kaynağı kökünden kurutulmuştur.

1976'da sayıları 50'yi bulan eğitim enstitüleri üniversite sınavında en düşük puanları alan öğrencilerin başvurduğu bir yer haline gelmiştir.

1974'de uygulanan mektupla öğretmen yetiştirme işi, öğretmenlik açısından tarihimizin en büyük yanlışlarından biri olmuştur.

1976 yılında meslek liselerinin öğretmen yetiştiren teknik öğretmen okullarının sayıları artmıştır. İmam hatip okullarına öğretmen yetiştiren İslam enstitülerinin sayısı ise 1982'ye kadar 7'ye çıkarılmıştır.

Ülkemizde 1950-1970 yılları arasında tarihin en yüksek düzeyine ulaşan öğretmen yetiştiren okul ve kuruluşlar 1982 yılına kadar kendi içinde bir gelişime ve değişime uğramışlardır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlediği, 11. Milli Eğitim Şurası'nda "Öğretmen ve Eğitim Uzmanı Yetiştirme" konusu ele alınmış ve ilkeler belirlenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı 1970'li yıllarda öğretmen meslek kitaplarını artık çıkarmaz olmuş, ilçelerdeki meslek idare kütüphaneleri de ortadan kaybolmuştur. 1982'den itibaren ise 41 Sayılı Kararname ile, öğretmen yetiştiren kurumlar üniversitelere bağlanmış ve Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü kaldırılmıştır.

Öğretmen Yetiştirmede Okul Deneyiminin Önemi

12. Milli Eğitim Şura'sında, Öğretmen Yetiştirme Komisyonu'nun raporuna göre, öğretmen adaylarının uzun süreli uygulama yapmaları için önlemler alınmalıdır, denmektedir. Bunun yanında sınıf öğretmeni adaylarının, öğretmenlik uygulamalarının bir kısmını mutlaka köy okullarında yapmaları sağlanmalıdır, denmektedir.

Okul deneyiminin öğrenme ve öğretme sürecine katkısı büyüktür. Uygulama yapmak, yeni bilgi, beceri ve davranışların kazanılmasında oldukça önemlidir.

Okul deneyimi süreci ile etkili öğretme arasında olumlu bir ilişki vardır. Bir öğretmenin sınıf deneyimi arttıkça öğretme hakkındaki bilgisi de o kadar artacaktır.

Uygulama staj etkinlikleri öğretmen yetiştirme programlarının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Araştırmalara göre; öğrencilerin çoğu gerçek öğrenmeyi hizmet öncesi uygulamanın sağladığını belirtmişlerdir.

Ülkemizdeki öğretmenlik uygulamaları, eğitim fakülteleri tarafından düzenlenmektedir. Öğretmen adayları belirli meslek derslerini aldıktan sonra ve genellikle öğrenimlerinin sonuna yakın bir dönemde ilgili okullara gönderilmekte ve kendilerinden bu okullarda gözlemde bulunmaları, yönetim ve öğretim çalışmalarına katılmaları ve birkaç saat ders vermeleri istenilmektedir. Uygulama ile ilgili yapılan araştırmaların sonuçlarına göre, uygulamaların yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

Bu araştırmalarda;

- Uygulama sürelerinin yetersiz olduğu,
- Girilen ders sayısının yetersiz olması,
- Uygulamanın son yarıyılıda yapılmasının yetersiz olması.

Adaylar ve rehber öğretmenler tarafından bildirilmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının ders öğretmenleriyle, uygulama öğretmenleriyle yakın işbirliği yapamadıkları da belirtilmektedir.

Dünyada Öğretmen Yetiştirme

Bazı ülkelerdeki öğretmen yetiştirmeye ilişkin bilgiler verilerek, ülkemizle bu ülkeler arasında bir karşılaştırma yapma olanağı sağlanmış olacaktır.

Japonya'da Öğretmen Yetiştirme

Japonya'da öğretmen yetiştirme üniversite sisteminin içinde sürdürülmektedir. Bugün Japonya'da altmış beş eğitim fakültesi bulunmaktadır. Bu fakülteler ilk ve ortaokul öğretmeni yetiştirmektedir. Okul öncesi, ilkokul ve ortaokul öğretmenleri için üst standart, fakülte diplomasına sahip olmak gerekmektedir. Düşük standart ise 2 yıllık diploma derecesine sahip olmaktır. Aynı şekilde lise öğretmenleri için üst standart, yüksek lisans diploması, düşük standart ise, fakülte diploması olarak belirlenmiştir. Ancak şu anda bütün kademelerde üst standart diplomalar kabul edilmektedir.

Japonya'da hem merkezi hem de yerel yönetim odaklı bir eğitim sistemi vardır. Öğretmen olarak atanacak kişinin diploması yeterli görülmemekte, yerel odakları bölge eğitim kurulları öğretmen adayının yapmış olduğu çalışmaları incelemekte ve daha sonra öğretmenlik diploması vermektedir. Boş öğretmenlik kadroları için tüm adayların eşit koşullarda yarıştığı bölge atama sınavlarını kazanmış olmaları gerekmektedir. Sınav iki aşamalıdır. Birincisinde; genel eğitim ve özel alan bilgisi ölçülmekte. İkincisinde de sözlü sınav yapılmaktadır. Hak kazanan adaylar ömür boyu hizmet vermeyi üstlenirler.

Japonya'da sertifikalar birinci sınıf ve ikinci sınıf olmak üzere iki çeşittir. Sertifikaları il eğitim kurulları tarafından verilmektedir. Bunlar bütün illerde ve her

zaman için geçerli olmaktadır. Birinci sınıf sertifikayı alabilmek için üniversiteyi bitirerek, olgunluk sınavını (bakelorya) alması gerekmektedir. İkinci sınıf sertifika, üniversitelerde ya da liseüstü okullarda iki yıllık bir eğitimle alınabilir.

Okul müdürleri ise birinci sınıf sertifika alanlar arasından seçilmektedir.

Göreve atanan öğretmen adaylarından, altı aylık adaylık süresini tamamlayanlar kamu görevi verme hakkı kazanır. Kamu görevlisi sınavını kazanan öğretmen yaşam boyu çalışma hakkı kazanır. Kamu görevlisi öğretmen ancak şu durumlarda görevinden alınır: Öğretmen; hizmetin gereklerini yerine getirmezse, göreve engel olan beden ve zihin yetersizliği olursa, mesleki yetersizliği olursa, görev kadrosu kaldırılırsa görevine son verilebilir.

Japonya'da hizmetiçi eğitim beş değişik şekilde uygulamaya konulmaktadır.

Bunlar şöyle sıralanabilir:

Okul İçi Eğitim.

Uzak bölgelerde, öğretmenlerin çalışma grupları oluşturarak kendi kendilerine, gerçekleştirdikleri informel hizmetiçi eğitim.

Bölge ve yerel eğitim merkezlerinde verilen eğitim: Eğitim Bakanlığı tarafından devlet eğitim merkezlerinde okul müdürleri, müdür yardımcıları ve program danışmanlarına verilen eğitim.

Devlet tarafından finanse edilen ülkenin her tarafından seçilen öğretmenlere verilen lisans üstü eğitim. Bu eğitim bir kaç yüz kişilik öğretmen çalışma grubuna veriliyor.

Almanya'da Öğretmen Yetiştirme

Almanya'da tek bir kültür ve eğitim sisteminden söz edilmez. Üniversiteler, ilk ve ortaöğretim okullarının türüne göre, öğretmen süreçlerini ve izlencelerini belirlemede, bunu her eyaletin eğitim ve kültür bakanlıklarının onayına sunmaktadır. Her eyalette ve her okulda ayrı kurallar geçerlidir. Böylece öğretmen adayları istedikleri dalda üniversitelerde akademik bir eğitim görmektedirler.

Öğretmen olmak için ilk koşul lise olgunluk sınavıdır. Bu sınavı başarıp bir programa kayıt yaptıran bir öğrenci üç branşta ders verebilecek şekilde yetişir. Üçüncü dönemden sonra uygulamalı derslere yer verilmektedir. Öğretmen yetiştirme programlarında "disiplinler arası yaklaşımlar" benimsendiğinden bu doğrultuda, öğretim elemanlarının rehberliğinde, okullara gidip hem ders vermekteler hem de ders dinlemekteler. Bu ders ve seminerler notla değerlendirilerek mesleğine uygun olup olmayacağı sınanmış olacaktır. Bunun yanı sıra adayların derslerde sundukları özel çalışma ve projeler en önemli ölçütü oluşturmaktadır.

Bu çalışmaları istenilen ölçüde gerçekleştiren adayların temel eğitim 6 yıl süren kuramsal eğitimi, alan ve pedagojik formasyona ilişkin bir sınavla son bulur. Bu sıra, yazılı ve sözlü sınavdan oluşmaktadır. Bundan sonra iki yıl süren bir stajyerlik dönemi başlamaktadır. Bu sınavda iki kez başarısız olan öğretmen adayı öğretmen olamaz.

Öğretmen adayları haftanın belirli günlerinde Eğitim Bakanlığı'nca belirli merkezlerde seminerlere katılırken, ikinci yılda ise çoğunlukla okullarda uygulama

yaparak geçirmektedirler. En az on uygulama dersi veren adaylar, planlarını da kendileri hazırlamaktadır. Bu dersler eğitim uzmanları tarafından denetlenmektedir. Bunun sonunda bilim ve uygulama sınavına girmektedirler. Bununla birlikte bilimsel ilkelere uygun bir araştırma yapma yükümlülüğü altındadırlar. Bu araştırmayı da başarı ile yapan adayın adaylığı kaldırılır. Bağımsız ders verme yetki ve sorumluluğu verilir.

Eğitim eyaletler arasında farklılıklar gösterse bile genelde altı sekiz dönem süren öğretmenlik eğitimi, ilkökul öğretmenliğine yönelikse; pedagojik formasyon ve uygulama, ortaokul öğretmenliğine yönelik alan bilgisi, lise öğretmenliğine yönelikse tamamen bilimsel ağırlıklıdır. Lise öğretmenlerinden alan uzmanı olmaları beklenmektedir.

Uygulamalı meslek eğitimi öğretmenleri, mesleki ortaöğretim sonra girdikleri özel eğitim okullarında, ağırlıklı seminerler biçiminde sürdürülen on sekiz aylık bir eğitimin bitiminde; yazılı, sözlü ve uygulamalı sınavları başarılar arasından seçilmektedir. Bu öğretmenlerin göreve başlayabilmeleri için, iki yıllık yüksek okul diplomasının yanı sıra, en az üç dönem, şüren meslek eğitimi ya da zanaat eğitimi belgesi almaları gerekmektedir.

Almanya'da hizmetçi eğitim merkezleri, gerekli araç gereçler yanı sıra, geniş bir bilgi ve belge, yasal ve yönetsel kaynakçalara sahiptir. Bu nedenle de öğretmenlerin hepsi hizmetçi eğitimden geçmek zorundadır. Öğretmenlerin büyük bir bölümünün devlet memuru olması nedeniyle mesleğe alınmaları ve meslekte ilerlemeleri federal devletçe belirlenmiştir. Özel düzenlemeleri eyalet hükümetleri yapmaktadırlar.

ABD'de Öğretmen Yetiştirme

Araştırmacılar, ABD'de öğretmen eğitiminde niteliği geliştirilmesine yönelik pek çok çalışma yapılmasına rağmen pek çok sorunun bulunduğunu belirtmişlerdir.

ABD'de öğretmen eğitimi dört yıllık lisans ve lisansüstü olmak üzere iki düzeyde yapılmaktadır.

ABD'de öğretmen eğitimi için **Ulusal Standartlarını Saptama Konseyi** bulunmaktadır. Bu konsey, öğretmen eğitimindeki farklılıkları aza indirmek, öğretmen için ortak nitelikler belirlemek, öğretmenlik mesleğinin gelişmesini sağlamak, öğretmen eğitimi programları üzerinde araştırmalar yapmak üzere kurulmuştur.

Bu konseyin yanında öğretmen eğitimi konusunda standartlar belirleyen bölgesel nitelikte kuruluşlar da vardır. Öğretmen yetiştiren kuruluşların programları bu kuruluşlar tarafından da onaylanmaktadır.

Konsey, öğretmen yetiştiren kurumlara alınacak adaylarla ilgili olarak, "kurumlar, öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci kabulünde hem objektif hem de subjektif ölçütler uygular" esasını getirmiştir.

Temel eğitim öğretmenliği için lisans programlarına kabul ölçütleri önem esasına göre şöyledir: Adayın önceki öğrenimdeki not ortalamasını 4 üzerinden 2.5, öğretmenlerinden tavsiye mektupları, standart testler, davranış ve ilgi testleri, psikolojik sınavdır.

Mezuniyet için temel ölçütler ise şunlardır:

- Belirli kredi/saatlik ders tamamlama
- Minimum not ortalamasını tutturmuş olma
- Uygulamalarda başarı sağlama
- Ulusal nitelikteki standardize testlerden belli bir başarı elde etme

Mezuniyet, öğretmeliğe atanmak için ön koşuldur. Diğer koşulları her eyalet kendisi belirlemektedir. Mezuniyetten sonra görev alabilecek öğretmene verilen sertifika geçicidir. **Sürekli sertifika koşulları ayrıca belirlenmektedir.**

Öğretmen eğitiminde lisans üstü eğitim ise iki nedene dayandırılmaktadır. Birincisi, bazı eyaletlerin çalışma izni vermek için 5 yıl içinde master derecesi almayı öngörmeleri; diğeri ise, başka alanda lisans eğitimi görenlerin ancak lisansüstü eğitim yapmak için geliştirilmek suretiyle ilkökul öğretmeni olabilmeleridir. Aynı şekilde birçok eyaletteki ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerden 10 yıl içinde bir lisans üstü eğitim yapmaları gerekli görülmektedir.

Bu programlarda yetişen öğretmenler;

- Öğretimde bireysel farklılıkları,
- Özel eğitime muhtaç çocukların eğitimini bilen,
- Kültürel çeşitliliğin bilincinde olan,
- Eğitim ve öğretimi geliştirmek için en son teknolojiyi kullanabilen,
- Okuldaki etkinliklere katılan,
- Temel eğitimi geliştirmek için toplumsal ve mesleki olarak çaba gösteren bireyler olarak “problem çözücülük” ve uygulayıcılık becerilerine sahip bireyler olacaktır.

Bu programda bunun yanında aşağıdaki temel nitelikler kazandırılacaktır:

- Branşlarında derinliğine akademik bilgiye sahip olmak,
- Çocuklar ve ergenlerin büyümeleri, gelişmeleri ve öğrenmeleriyle ilgili derinliğine bilgiye sahip olmak,
- Öğrenme, öğretme ve okul kültürünü anlama,
- Genel pedagoji ve özel alan pedagojisinin bilgisine sahip olma,
- İlk, orta ve lise düzeylerinde sınıftaki öğretimin yönetilmesi, değerlendirilmesiyle ilgili pedagojik becerileri kazanma,
- Merkezi verimlilik, kişisel ve mesleki olarak kendini geliştirmeye dayanan tutum ve kişisel yeterlilikleri kazanma,

Uygulamalar: ABD’de öğretmen, eğitimin önemli bir parçasıdır. Uygulamalar genellikle ikinci sınıftan itibaren başlamakta, üçüncü ve dördüncü sınıflarda süresi artarak devam etmektedir. Örneğin: Pennsylvania Eyaleti Üniversitesinde ve Pittsburgh Üniversitesinde teori ile uygulama birlikte yürütülmektedir. Her sınıftaki uygulamalar belli eğitim dersleri ile doğrudan ilişki kurularak yürütülmektedir. Böylece fakültede öğretilenlerle okullardaki uygulama çalışmaları arasında bağıntı kurulmasına çalışılmaktadır.

Pittsburgh Üniversitesi'nde, Eğitim Fakültesi'nin Öğretme ve Öğrenme Bölümünde öğrenciler son iki yılda 14 hafta tam gün okullarda uygulama yapmak zorundadır. Ciddi sağlık sorunu dışında kesinlikle devam etmek zorunludur.

“A Guide to Student Teaching” 1990 adlı öğretmenlik uygulamasıyla ilgili bir rehber kitap basılmıştır.

Fransa'da Öğretmen Yetiştirme

Fransa'da bu görevi “Üniversite Öğretmen Yetiştirme Enstitüleri”, “Yüksek Öğretmen Okulları” üstlenmiştir.

Kökene çok eskilere dayanan Yüksek Öğretmen Okullarının iki amacı vardır:

Birincisi, geleceğin araştırmacı öğretmenlerine ve araştırmacılarına gerekli eğitimi vermek, ikincisi, geleceğin ortaöğretim öğretmenlerine temel eğitim, hizmetiçi eğitim ve lise sonrası için eğitim vermektir.

1991'de kurulan “Üniversite Öğretmen Yetiştirme Enstitüsü” ise öğretmen eğitiminde önemli değişiklikler getirmiştir.

Bu kurumlar, bir ya da birden çok üniversiteye bağlı devlet yüksek öğretim kurumlarıdır.

Okul öncesi eğitimi, ilkokul, ortaokul, lise ve hazırlık okulları için öğretmen yetiştirmektedir.

Her üniversite kentinde, bir Üniversite Öğretmen Yetiştirme Enstitüsü bulunur.

Sayıları 29 olan bu kurumların iki amacı vardır; Üniversite boyutuyla yüksek düzeyde bilimsel bir formasyon vermek, mesleki boyutuyla adayları öğretmenlik mesleğine bir biçimde hazırlamaktır.

Enstitü, kuram ve uygulamalarıyla aynı anda dersleri ve stajları birbirini destekleyecek biçimde düzenlemektedir.

Fransa'da öğretmen adaylarına kendi dal öğrenimleriyle ilgili bir sertifika, yani genel ortaöğretim sertifikası verilir. Bu sertifikayı alanlar öğretimin tüm sınıflarında ders verebilirler. Ortaöğretim başarı sertifikası sınavına hazırlanan adayların belirli bir alanda en az üç yıllık bir yüksek lisans diploması almaları zorunludur. Sertifika sınavını başaran adaylar bir yıllık mesleki staj yaparlar, staj sonunda adaylar; Eğitim Bakanlığından bir müfettişin katıldığı jüri önünde öğretim birinci ve ikinci derece sınıflarda ders verirler. Sınavı başaranlara **Teknik Öğretim Başarı Sertifikası** verilir. Bu sertifikaya sahip olanlar, ortaöğretimin bütün sınıflarında ders verebilirler. Ayrıca liselerde ve yüksekokulların hazırlık sınıflarında öğretmenlik yapabilmek için daha üst düzeyde, oldukça zor (yedi-sekiz saatlik yazma ve bilgiye dayanan yazılı kompozisyon) ulusal bir sınav olan “ağretion” sınavına katılmak ve agrege sertifikası alma koşulu vardır. Bu sınava üniversitelerden master derecesi alanlarla, ortaöğretim ‘başarı sertifikası’na sahip olanlar katılabilirler.

Fransa'da öğretmenlik uygulamasına büyük önem verilmekte, uygulamalar uzun süre ve sürekli yapılmaktadır. Öğretmen yetiştiren okulların birer uygulama okulu vardır. Gözlem ve uygulama çalışmaları bu okulun değişik sınıflarında değişik öğretilerin gözetiminde yürütülmektedir.

İngiltere’de Öğretmen Yetiştirme

İngiltere’de nitelikli öğretmen yetiştiren fakülte veya eğitim kolejlerinde üç ya da dört yıllık lisans programlarını başarıyla bitirmeleri gerekmektedir. Ayrıca öğretmen olmak isteyen diğer üniversite mezunları üniversite bünyesindeki öğretmen eğitimi veren fakülte veya eğitim kolejlerinde bir yıl süreyle öğretmenlik sertifikası programlarına katılarak öğretmen olma hakkını elde edebilirler. Öğretmen yetiştiren kurum ya da programından mezun olan öğretmen adayları doğrudan doğruya çalışmak istedikleri okullara atanırlar, iki yıl stajyer olarak çalıştıktan sonra mesleki başarılarına göre asıl öğretmene olarak atanmaktadırlar.

İngiltere’de Galler ve Kuzey İrlanda’da yalnız lisansüstü öğrenim görmüş öğretmen adayları devlet okullarında iş bulabilmektedir. Bunu Eğitim ve Bilim Bakanlığı belirlemektedir. Hükümet ilk ve ortaöğretim kurumlarında görev alacak öğretmenlerin üniversite öğrenimi görmelerini zorunlu kılmıştır. Lisans eğitiminden sonra öğretmen adaylarının göreve başvurabilmeleri için, kendi görev alanlarına ilişkin bölgesel bir okulda en az 15-20 uygulamalı eğitimden geçmek zorundadır. Bundan başarı belgesi alan öğretmenler öğretmen açığı bulunan okulların Bölge Eğitim Yetkilileri ile görüşebilmektedir. Koşulların uygun düşmesiyle de göreve başlamaktadırlar.

Mesleki eğitime çok önem veren İngiltere, bu hizmeti değişik kurumlar aracılığıyla sunmaktadır. Özellikle öğretim yılı içinde düzenlenen mesleki eğitim izlencelerinde üniversiteler, bölge eğitim yetkilileri, okullar, **“Manpower Services Commission”** adı verilen başka kurumlar görev yapmaktadır. Mesleki eğitim izlenceleri, öncelikle o bölgenin, öğretim dalının, öğretmenlerin gereksinimleri, karşılaşılan sorunlar ve beklentiler saptandıktan sonra düzenlenmektedir.

Öğretim kurumlarında aynı dalda görev yapan öğretmenler sorunları önce görüş çalışmalarlarıyla tartışmaktadırlar. Sonra yerel düzeyde ele alınmakta, daha sonra ise yükseköğretim kurumlarında, bilimsel düzeyde ele alınmaktadır. Bu şekilde çözüm aranmaktadır. Mesleki eğitim, izlencelerini başarı ile bitirenlere de yeni olanaklar tanımaktadır.

Romanya’da Öğretmen Yetiştirme

Romanya da eğitim öğretim etkinliklerinin öğretimin araştırılması, üretim ve toplumsal yaşamla organik bütünleşmesine dayanan temel stratejiye göre yönlendirilmektedir. Bu nedenle de öğretmenleri en iyi biçimde yetiştirmek de büyük önem taşımaktadır.

Romanya’da 4-5 yıllık lisans eğitimi ile öğretmen yetiştirilir. Bu fakültele lise olgunluk sınavını verenler girebilmektedirler. Romanya Milli Eğitim Bakanlığınca atanan öğretmenler iki yıllığına stajyer öğretmen olarak atanırlar. Stajyerliğin sonundaki yeterlilik sınavını başaranlar asıl öğretmenliğe geçerler. Asıl öğretmenlikte 5 yıl geçiren öğretmenler teftiş geçirirler. Bunun yanında bir tez hazırlarlar, bunları başaranlar lise öğretmeni ünvanıyla mesleğe kabul edilmektedir. On yıl sonra da kuramsal bir sınavdan geçen öğretmenler gene bir tez hazırlarlar ve komisyon önünde başarılı bir teftiş geçirdikten sonra da birinci derecede öğretmen ünvanını kazanırlar.

Dağılan S.S.C.B.'de Öğretmen Yetiştirme

1986'dan önce Sovyetlerde üç farklı kaynaktan öğretmen yetiştiriliyordu: 1. **Pedagojik okullar**, 2. **Pedagojik Enstitüler**, 3. **Üniversiteler**. Sovyetlerde öğretmen yetiştiren bir Sovyet Enstitüsüne girebilmek için adaylar, sınıf arkadaşlarından, öğretmenlerinden kendisi ile ilgili olarak aldığı görüşlerle başarmak zorundadır. Bunun yanında enstitü tarafından hazırlanan sınavı da geçmek zorundaydı. Adayın başvurusu geri çevrilirse, bir yıl bekleyip başka bir enstitüye başvurmak durumundaydı.

Bir akademik alanda sertifika almak isteyen adayların dört yıl ders almaları gerekiyordu. İki akademik alanda sertifika almak isteyen adayların beş yıl ders almaları gerekiyordu. Öğretmenlerin %60'ından fazlası iki akademik konuda sertifikaya sahipti. Pedagojik enstitüler sadece öğretmen yetiştirmeye yönelik kurumlardı. Bitirme için her öğrenci eğitimin ilkelerini veya öğretmenlik yöntemlerin hakkında bir proje hazırlamak zorundaydı.

Öğretmen adayları akademik eğitimin yanında pedagoji okullarında ve enstitülerinde ilk ve ikinci yıl boyunca "yardımcı öğretmen" olarak çalışmak zorunda idiler. İkinci ve üçüncü yaz tatillerinde gençlik kamplarında denetçi olarak görev yapıyorlardı. Son iki yılda 16 ile 20 haftalık staj yapıyorlardı. Ayrıca öğrenciler konferanslar verirler, sosyal etkinliklere ve çevre güzelleştirme etkinliklerine katılırlardı.

Öğretmenlerin bir kısmı da üniversitelerden mezun oluyorlardı. Bunlar %20'sini oluşturmaktaydı. Bunların staj süresi daha azdı.

Bu üç kaynaktan mezun olan adayların devlet sınavlarını geçmesi zorunlu idi. Bu sınavı geçenler okula bir yıllığına stajyer olarak atanıyorlardı. Bu dönemi başarı ile bitirenler sertifikalı öğretmen oluyorlardı. **Devlet Sertifika Komisyonu** tarafından beş yıllığına sertifikalandırılıyorlardı. Komisyon, adayların sosyal yaşamdaki etkinliklerini de dikkate almaktaydı.

Bir Değerlendirme

İncelenen ülkelerin öğretmen yetiştirme sistemlerine bakıldığında dikkati çeken noktalar kısaca şöyle özetlenebilir: **Birincisi**, öğretmen yetiştirme en az dört yıllık lisans eğitimiyle üniversiteler tarafında gerçekleştirilmektedir. Hatta bazı ülkelerde öğretmen olmak için lisanüstü eğitim gerekmektedir.

İkincisi, öğretmenlik formasyonu sağlayan dersler ve uygulama oldukça önemli bir yer tutmaktadır. **Üçüncüsü**, öğretmenliğe geçiş için bir yeterlik sınavı uygulanmaktadır.

Hatta bazı ülkelerde (örneğin, Fransa) belirli aralıklarla uygulanan sınavlarla, statülerinde değişiklik yapılmaktadır.

Öğretmen yetiştirmeyle ilgili literatüre bakıldığında, gelişmiş ülkelerde, öğretmen yetiştirme sisteminin genel olarak kalıcı bir yapıya kavuşturulduğu ve öğretmen eğitiminde niteliğin korunması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Ancak araştırmalar, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, programların yetersiz ve programa girişin çok kolay olduğu derslerin yüzeysel olarak işlendiği, ölçme araçlarının yetersiz hazırlandığı ve öğretim kadrosunun yetersiz olduğunu göstermektedir. Pek çok ülkede öğretmen eğitimi programlarında henüz yapı ve nitelik yönünden köklü gelişmeler sağlanamadığı görülmektedir.

Bu ülkelerin hepsinde öğretmen yetiştirme, lise düzeyindeki bir okuldan sonra dört yıllık lisans eğitimiyle, üniversiteler tarafından gerçekleştirilmektedir. Hatta bazı üniversitelerde lisansüstü eğitim yıllara yayılarak şart koşulmuştur.

Öğretmen yetiştirmede, öğretmenlik formasyonu kazandıran dersler, uygulama ve stajyerlik oldukça önemlidir. Stajyerlik 6 aydan 24 aya kadar olan sürelerle ülkeden ülkeye değişmektedir.

Öğretmen yetiştiren üniversiteler ile öğretmeni yerleştiren Milli Eğitim Bakanlığı ya da eğitim il müdürlüğü sıkı bir işbirliği içindedirler.

Hizmetçi eğitimin hemen hemen bütün ülkelerde çok önemli olduğu görülmektedir. Bunu için üniversitelerle, yerel yönetimlerle, sendikalar, meslek odaları ve işveren örgütleri arasında sıkı bir işbirliğine gidilmektedir.

Bu ülkelerdeki ortak uygulamalardan birinin de uzmanlık konusu olduğu söylenebilir. Her düzeydeki öğretmenin alanında uzman olmasını gerektiren zorunluluklar ve yaptırımlar konulmaktadır.

Öğretmenin meslek yaşamı boyunca kendini yenileyebilmesi için, yayın yolu ile, seminerler ve kurslarla, araştırmalarla ve kazanılan sınavlarla kendilerini hep bir üst basamağa götürmelerinin esas ilke olduğu gözlenmektedir.

Çok Dilli ve Çok Kültürlü Ortamlara Yönelik Öğretmen Yetiştirme

Günümüzde dünya nüfusunun yarıdan fazlası birden fazla dil kullanmakta ve birden fazla kültürle iletişim içindedir. Göçler ve sosyal hareketlilik sonucunda milyonlarca insanın, doğduğu ülkenin sınırları dışında yaşamak zorunda kaldığı bilinmektedir. Ayrıca iç savaşlar, açlık, yoksulluk ve kuraklık gibi doğal afetler yüzünden de göç yaşanmaktadır. Zamanla büyük kentlerde dil ve kültür zenginliği kozmo-etnik kentlerin oluşmasına yol açabilecektir.

Bunun dışında ulusal sınırları yıllar önce çizilen ülkelerde yaşayan insanların çok dilli ortamlarda yetişmeleri de göç yaşayan insanların karşılaştığı sorunlara benzemektedir. Dilin gelişimi kullanımı ve anadilde eğitim başlıca sorunlardandır. Bu nedenle çok dilli ve çok kültürlü ortamlardaki gereksinmelere yanıt verebilecek eğitsel önlemler alınmalıdır. Bu eğitsel önlemlerden biri de çok dilli ve çok kültürlü ortamlarda yerleştirilecek işgücünün yetiştirilmesidir.

Çok dilli ve çok kültürlü ortamlarda yerleştirilebilir öğretmenin sahip olması gereken niteliklerin kazandırılması, kuşkusuz uygulanan öğretmen yetiştirme programlarının çağın gereksinmelerine yanıt verebilir nitelikte olmasına bağlıdır.

Çok dilli ve çok kültürlü ortamlarda çağdaş bir eğitim ve öğretim hizmetinin sunulması için bu öğe, kavram, işlev, formasyon, görevlendirme, geleneksel öğretmen anlayışı yönlerinden yeniden yapılandırılıp geliştirilmelidir.

Çok dilli ve çok kültürlü ortamlarda başarı, şu nedenlere bağlıdır: Burada, okul içi ve okul dışı program geliştirmelerine aktif olarak katılan öğretmen ile olasıdır. Eğitim ve öğretim etkinliklerini planlayan, uygulayan, değerlendiren ve aldığı dönüt doğrultusunda çalışmalarındaki gelişmeleri yönlendirebilen öğretmen ile olasıdır. Öğretmen bunları deneyim ve hizmetiçi eğitimle kazanacaktır.

Çok Dilli ve Çok Kültürlü Ortamlara Yönelik Öğretmen Yetiştirmede Alınması Gereklİ Önlemler

Öğretmenin yetiştirildiği kurumlara çok kültürlü ve çok dilli ortamlara yönelik öğretim bilgisi dersi konulmalıdır.

İlk aşamada yabancı dil öğretmeni yetiştiren bölümler ile eğitim bilimleri bölümleri arasında çok dilli ortamlara yönelik öğretmenlik uygulamaları bağlamında işbirliğine gidilmelidir.

Ülke içindeki çok dilli ortamlara yönelik öğretmen yetiştirmede, dil öğretim yöntemleri ve teknikleri öğretilmeli

Yurt dışındaki Türk çocuklarının ve Türkiye'ye gelecek Türk ve yabancı öğrencilerin eğitimi disiplinler arası bir anlayışla ele alınmalıdır. Toplumsal uyum açısından bu önemlidir.

Öğretmenler çok dilli ve çok kültürlü eğitim programlarıyla yetiştirilmelidir. Hem yurt dışına gönderilecek öğretmenler için, hem de ülkenin içinde görevlendirilecek öğretmenler için bu böyle olmalıdır.

Öğretmen yetiştirme programları tek boyutluluktan kurtarılmalı, öğretmenler en az iki branşın öğretimi için yetiştirilmelidirler.

Hizmetiçi eğitimle öğretmenler ayrı dillerde ve ayrı kültürlerde eğitim yapma tekrar tekrar öğretilmelidir.

I. BÖLÜM

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDE MEVCUT DURUM

Türkiye'de öğretmenler üniversitelere bağlı eğitim fakültelerinde yetiştirilmektedir. Bu fakültelerin ders programları birbirine benzemekle birlikte ayrıca hepsinde YÖK tarafından belirlenen zorunlu dersler de okutulmaktadır.

1997 yılında ÖSYM sonucu aldıkları öğrenci kontenjanlarına göre eğitim fakültelerimiz:

Çizelge 1.

	Sayı	Kontenjan
Eğitim Fakültesi	37	22.000
Mesleki Eğitim Fak.	2	1.400
Teknik Eğitim Fak.	10	3.200
Endüstriyel Sanatlar Eğt.Fak.	1	280
Tic.Turizm Eğt.Fak	1	100
Sağlık Eğt.Fak.	1	80
Mesleki Yaygın Eğt.Fak.	1	160
Toplam	53	37.220

Kaynak: 1997 ÖSYM Sınav Kılavuzu

Bu fakültelele öğrenci alımında, bir mesleğe yönelik program uygulayan liselerden (Öğt.Lis., Meslek lise) mezun olanlar ilgili alandaki yüksek öğretim programını seçmeleri durumunda ÖSS sınavında; 0,25 ÖYS sınavında 0,4 gibi ek bir çarpan puan avantajına sahiptirler.

Bazıları eğitim fakültesi, bazıları ise mesleki eğitim fakülteleri bünyesinde olmak üzere toplam 7 ayrı fakülteye 820 kontenjanla anaokulu ya da okul öncesi öğretmenliği öğrencisi alınmaktadır. Bu alanda okullaşma oranının %8,9 olduğu düşünülürse bu sayının yetersizliği açıktır.

Sınıf öğretmeni ihtiyacı yıllık ortalama 20.000 olarak kabul edilmektedir. Bunun yanında fakülteler bünyesinde sınıf öğretmenliği kontenjanı 31 fakülte bünyesinde 7380 kişidir.

Yukarıda saydığımız bütün fakültelerin öğretim düzeyi lisans düzeyindedir, öğretim süresi 4 yıldır (Dil hazırlık sınıfı hariç).

1993-94 öğretim yılında eğitim fakülteleri ve veteriner fakültelerinin öğretim elemanlarının karşılaştırılması sonucu aşağıdaki çarpıcı tablo açığa çıkmıştır.

Çizelge 2.

33 Eğitim Fakültesi			9 Veteriner Fakültesi	
Öğr.Gör. Ünvanı	Sayı	Bir Öğ. Görevlisine Düşen Öğrenci Sayısı	Sayı	Bir Öğ. Görevlisine Düşen Öğrenci Sayısı
Prof.	165	416	107	46
Doç.	144	477	82	60
Yrd.Doç.	364	189	101	49
Öğr.Gör.Ar.Gör.	1909	36	298	9

Kaynak: H.Hüseyin Tekişik, *Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu*, HÜ

33 eğitim fakültesinde bulunan toplam 1909 öğretim elemanından 1156'sının lisansüstü ve doktora yoktur, böyle bir çalışmaları da yoktur.

Yukarıdaki tablodan da anlaşıldığı gibi eğitim fakülteleri öğretim görevlisi sayısı ve niteliği bakımından da kötü bir konumdadır.

1981 yılında çıkarılan Yüksek Öğretim Kanunu ile diğer yüksek öğretim kurumları gibi öğretmen okulları da üniversitelere bağlandı. Kadroları dağıtıldı. Köy Enstitülerine dayanan gelenekleri yok edilmek istendi ve büyük ölçüde de başarılı. Eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirmekteki işlevini giderek yitirdi.

Yüksek Öğretim Kanunu'nda öğretmen yetiştirme işi eğitim fakültelerine verilmiş olmasına karşın bu fakültelerin dışındaki fakülte mezunlarının da formasyon olarak öğretmen olmaları sağlanmıştır. Pedagojik formasyon adı altında 4 yılda kazandırılan nitelikler birkaç aylık süre içinde alınan öğretmenlik sertifikası ile farklı alanlarda yetişmiş olan gençler öğretmenlik mesleğine başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı acil öğretmen ihtiyacı gerekçesiyle akıllara durgunluk verecek bir uygulama başlatmış ve pedagojik formasyonu olmayan, yetiştirildikleri alanın öğretmenlikle hiçbir ilgisi olmayan binlerce insanı (ziraat mühendisi, veteriner, doktor, hukukçu vb.) öğretmen olarak atamıştır. Bu uygulamayla dört yıllık üniversite mezunlarına sınıf öğretmeni olabileme imkanı sağlanmıştır. Bu gibi öğretmenlerin formasyonlarını üç yıl içinde tamamlamaları koşulu da çoğunlukla yerine getirilmemiştir.

Böylece öğretmenlik, özellikle sınıf öğretmenliği herkesin yapabileceği bir meslek durumuna gelmiştir. Statüsünü yitirmiş olan öğretmenlik mesleği daha da değer kaybetmiştir.

Gerekçesi anlaşılmamış bir uygulama sonucu; Almanca, Fransızca ve branş öğretmenleri, fazlalık nedeniyle sınıf öğretmenliğine atanmaktadır. Her yıl yaklaşık olarak kaç öğretmenin emekliye ayrıldığı ve sınıf öğretmeni yetiştiren eğitim yüksekokulları, fakülteye dönüştürülünce öğretmen gereksiniminin ortaya çıkacağını bilinmesine karşın zamanında ve gerekli önlemler alınmamış, eğitimimize nasıl yararlar açacağı bilinmeyen uygulamalar yapılmış, halen de yapılmaktadır.

Tüm bunlar MEB'nin tutarlı bir öğretmen yetiştirme politikasının çok uzağında olduğunu göstermektedir. Sistemin her yıl ne kadar öğretmene ihtiyacı olduğu bilinmemektedir.

Öğretmen yetiştiren fakültelerin programlarına ayrılan öğrenci kontenjanının gereksinimin çok gerisinde kaldığı görülmektedir. Öğretmen yetiştirme işinde birlikte hareket etmeleri gereken MEB ve YÖK arasında iyi bir işbirliğinin olmadığı açıkça

görülmektedir. Öğretmen okulları önce öğretmen lisesine daha sonra da Anadolu öğretmen lisesine dönüştürülmüş, işlevini yerine getiremez olmuştur. Öğrencileri daha ortaöğretim yıllarında öğretmenlik mesleğine hazırlayan, onlara öğretmenlik ruhunu aşıl原因 bu okullar hem nitelik hem de nicelik olarak olması gereken düzeyin çok altında kalmışlardır.

Öğretmen yetiştirilen kurumların ülke düzeyindeki dağılımı, birbirlerinden kopukluğu ve çok farklı kaynaklardan öğretmen alınması, sistemi tam bir darboğaza sokmuştur. 1973 tarih 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu öğretmenlik mesleğine hazırlığın genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanması gerektiğini belirtmektedir. Öğretmen olacıklardan pedagojik formasyon istenilmesine karşılık bugün öğretmen yetiştiren üniversitelerin öğretim elemanlarının bir çoğu formasyondan yoksundur. Akademik düzey olması gerekenin çok altındadır. Yetersiz bir alt yapı sonucu nitelikli öğretmen yetiştirmemektedir.

YÖK, 8 yıllık zorunlu temel eğitime geçilmesiyle öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin yapısını değiştiren YÖK/Dünya Bankası Hizmet öncesi öğretmen eğitimi projesinde geliştirilen bir modeli uygulamaya hazırlanıyor. Tezsiz yüksek lisans adı altında bir buçuk yıl süreli (üç dönem) dokuz dersten oluşan bir formasyon programı öngörülüyor. Fen ve edebiyat fakültelerine; matematik, fizik, kimya, biyoloji vb. alanlarında bilim adamı olmak amacıyla giren gençler okullarını bitirince iş bulamamaları durumunda eğitim fakültelerinde verilecek olan ve dokuz dersten oluşan bir buçuk yıllık tezsiz yüksek lisans programını bitirerek öğretmen olacaklar. Kısaca burada öğretmenliğin dokuz derste öğrenilip yapılabilecek basit bir iş olarak algılandığı görülmektedir.

YÖK, tezsiz yüksek lisans programında ve öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinde okutulacak dersleri, derslerin içeriğini ve okutulacak kitapları, yardımcı kitapları belirlemekle üniversitenin akademik ve bilimsel özerkliğine darbe vuracak bir karar almıştır.

Sonuç olarak bugüne kadar uygulanan öğretmen yetiştirme sisteminin çağın gereklerine uygun nitelikte öğretmen yetiştiremediği ortadadır. YÖK ve Dünya Bankası işbirliği sonucu uygulamaya sokulacak modelin de gerçekçi bir yapıda olmadığı anlaşılmaktadır.

Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Gelen Öğrencilerin Nitelikleri

1982 yılından itibaren bu kurumlara alınacak öğrenciler ÖSYM tarafından yerleştirilmeye başlanmıştır. Bu öğrencilerin ise öğretmen yetiştiren kurumlara istekli gelmedikleri, gelenlerin de düşük puanlar ve alt sıradaki tercihlerle geldikleri çok yaygın mesleki bir tartışmayı ortaya çıkarmıştır.

Öğretmen yetiştiren kurumlara gelen öğrencilerin niteliğini yükselten, bu kurumları öğrencilerin ilk tercihleri arasına sokan bir uygulama; öğretmen ve eğitim uzmanı yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarında parasız yatılı veya burslu öğrenci okutma ve bunlara yapılacak sosyal yardımlara ilişkin kanun çıkarılması olmuştur. Akademik yönden yetenekli olan öğrenciyi eğitim mesleğine çekmek amacıyla çıkartılan 15.6.1989 tarih ve 3580 sayılı bu kanun etkisini kısa zamanda göstermiştir.

1988'de öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumları programlarını birinci sırada tercih eden öğrenci sayısı 28.878 iken 1992'de bu sayı yaklaşık dört katı olarak 100.505'e ulaşmıştır.

Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının giriş taban puanlarında da önemli artışlar olmuştur.

Yine öğretmen liseleri, fen derslerinin İngilizce okutulduğu dört yıllık Anadolu öğretmen liselerine dönüştürülerek, hem yaygınlaştırılmış hem de adına uygun bir kimliğe kavuşturulmuştur. Nitekim 1992-1993 eğitim ve öğretim yılında verilen ilk mezunların %43.61'i üniversiteye girerken bunların %71.77'si öğretmen yetiştiren programlara yerleştirilmişlerdir.

Bunun dışında meslek liselerinden, genel liselerden gelen öğrenciler vardır.

Öğretmen Yetiştiren Kurumlardaki Öğretim Elemanlarının Nitelikleri

Eğitim Fakültelerinin bugün yüz yüze bulunduğu en önemli sorunlardan biri, nitelikli ve yetmiş öğretim elemanı açığıdır.

Öğretmen eğitimi, enstitülerinin üniversite sistemine dahil edildikten sonra, öğretmen niteliğinde bir artış beklenmekteydi; ancak güvenilir bilgi yoktur.

Son zamanlarda öğretmen yetiştiren kurumlardaki eğitici personelin nitelikçe sayısının artırılması için önemli bazı girişimlerde bulunmaktadır. Bunlar eğitim fakültelerindeki eğitimci personele lisansüstü eğitim yapma olanağının sağlanması, öğretim elemanlarının araştırma için yurt dışına gönderilmesi, yabancı dillerini geliştirmeleri, eğitici personelin yetiştirilmesi için Dünya Bankası'ndan kredi alınarak konuyla ilgili bir takım projeler yapılması bunlar arasında sayılabilir.

Öğretmen Yetiştirme Programlarının Niteliği

Günümüzde öğretmen yetiştiren programlarda üç boyut vardır. Bunlar; 1. Özel alan eğitimi, 2. Pedagojik formasyon, 3. Genel kültürdür. Dünyada ve Türkiye'de de bu üç boyutun öğretmen yetiştiren programlardaki ağırlıkları ve düzenleme biçimleri değişebilmektedir. Önemli olan her üçünün de ihmal edilmemesidir. Öğretmen adaylarından bu alanda bilgi ve beceri yeterliği istenmelidir.

1982 yılında öğretmen yetiştiren kurumların üniversitelere bağlanması ile bu programları düzenleme yetkisi de ellerine geçmiştir. Bu yetki daha çok alan formasyonu boyutunu etkilemiştir. Pedagojik formasyon boyutunda ise ilgili üniversitelerin birlikte çalışmaları sonucunda geliştirilen ortak programlar uygulanmaktadır.

İkişer kredilik iki seçmeli dersin yanında;

Üçer kredilik beş ortak ders,

Üç kredilik uygulamalardan oluşan toplam 22 kredilik bir program bütününi oluşturmaktadır.

Programların kültür boyutunda ise;

Türk dili, Atatürk ilkeleri, yabancı dil, sanat dersleri ve spor etkinlikleri vardır.

Son yıllarda yapılan bir takım çalışmalarda eğitim programlarıyla ilgili olarak, programları yenileme, lisansüstü eğitim sağlama, çağdaş ve bilimsel bir nitelik

kazandırma, yeterlik standartlarını belirleme, kuram-uygulama, bütünlüğü sağlama, değerlendirme süreçlerine kapsamlılık, süreklilik ve bilimsellik niteliği kazandırma gibi öneriler yer almaktadır.

1988 yılında 12. Milli Eğitim Şurası'nda ise "Öğretmen Yetiştirme Sistemi" konusu tekrar ele alınmıştır. 1989'da da Milli Eğitim Bakanlığı "Öğretmen Danışma Kurulu"nu toplamıştır.

1981 Kasımında Yüksek Öğrenim Kanunu ile kurulan YÖK düzeni ile birlikte bütün yüksek öğretim kurumları gibi, öğretmen okulları da üniversitelere bağlanmıştır. Kimisine eğitim fakültesi, kimisine eğitim yüksek okulu adı verilmiştir.

Hepsi YÖK sistemi içerisinde eritilir. Bundan sonra da Eğitim Yüksek Okulları 4 yıla çıkarılır. Son bir kaç yılda ise, bu uygulamaların yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı'nda, Öğretmen Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulur; Anadolu öğretmen liseleri açılır, Anadolu Öğretmen Lisesi mezunları artırılmış puanla öğretmen yetiştiren kurumlara alınırlar. Bu olumlu çalışmalara Eğitim Fakültelerine alınan öğrencilere burs verilmesiyle devam edilirken, Milli Eğitim Akademisi hazırlıkları da sürmüştür.

Karşılaşılan sorunların çözümü için de Milli Eğitim Bakanlığının YÖK ile işbirliği sonucunda oluşturduğu toplantılarla çözüm sağlanmaya çalışılmıştır.

Öğretmen yetiştiren kurumların programlarından bir kısmının hazırlanmış olması, bir kısmının da hazırlanması için çalışmalara başlanması sağlanmıştır.

Öğretmenlerin stajyerlik sürecinde yapacakları uygulamalara ilişkin yönetmelik ise 12 yıl gecikme ile çıkmıştır. Bu yönetmeliğin çıkmış ve uygulamaya konmuş olması öğretmen yetiştirmede olumlu bir gelişmedir.

ÖĞRETMENİN NİTELİĞİ KONUSUNDA YAKLAŞIMLAR

Öğretmen yetiştirme model önerisine giriş olması anlamında bazı genel doğruları belirlemek gerekmektedir.

Türkiye özelinde bakıldığında öğretmenin niteliğinin üretim ilişkileri süreci ile doğrudan ilişkili olduğu gözlemlenebilmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşanan üretim ilişkileri (toplumun %85'inin tarım kesiminde olması, ulusal burjuvazinin oluşmaması, sanayi için finansman kaynaklarının sınırlı olması gibi) nedeniyle öğretmenlik mesleği nicel olarak az olmasına karşın sistemin gereği, önemli bir konuda durmuştur. Köylünün özgürleşmesi ve bu yolla tarım üretiminin artması kaygısı Köy Enstitüleri modelini ortaya çıkarmış ve döneminin en nitelikli öğretmenini yetiştirmiştir.

İkinci Büyük Paylaşım Savaşı'nın ardından Türkiye, bloklardan kapitalist olanının içinde yer almayı seçmiş ve bu seçiminin sonucu olarak öğretmen yetiştirme konusu da yeniden biçimlenmiş ve giderek üretim ilişkilerinin yeni biçimine göre biçimlendirilmiştir.

İkinci Paylaşım Savaşı sonrası Türkiye'nin aldığı/üstlendiği yeni konum, giderek öğretmenin niteliğini olumsuz yönde değişimi sonucunu doğurmuştur. Sistem, topluma önder niteliği olan, ilerici özellikleri belirgin bir öğretmenin yerine pasif, toplumsal etkinliğini yitirmiş, sistemin kendi ilkelerini içselleştirmiş ve bu niteliklerini dört duvar arasında sıkışmış, öğrencilerine dolaylı olarak toplumun tümüne yansıtır duruma getirmiştir. Toplumun, kendi içinden çıkardığı önderler aracılığı ile uyanışa geçmesinin, sistemin içinde avantaj sağlamış kimi kişi, grup ya da zümrelerin işine gelmemiştir. Böylesi tarafların karar süreçlerinde kalıcı olmaları ve olmak istemeleri en çok, öğretmenin olması gereken niteliklerinin dönüştürülmesini öne çıkarmıştır.

Siyasal egemenliği de elinde bulunduran taraflar, ellerini en çok öğretmen yetiştirme işinin içine daldırmışlar ve bugünün yakınılan öğretmenini yetiştirmeyi -ne yazık ki- büyük ölçüde başarmıştır. Ya da tartışılır duruma getirmiştir.

Özet olarak şu söylenilebilir: Türkiye'de öğretmenin niteliğinin giderek olumsuz yönde değişimi bilmeden, yanlışlıkla yapılmış uygulamalardan değil, tersine bilinçli, sonuçları tasarlanmış ve iyi programlanmış bir sürecin sonucudur. Önümüzdeki günlerde de YÖK+MEB işbirliği ile gerçekleştirilmeye çalışılan öğretmen yetiştirme projesi, bu niteliği beklediğimizden çok çok uzak bir biçimde dönüştürmeye yönelik görünmektedir.

DEK, bu gidişe karşı önemli bir mevzide duruş noktası kazanmak anlamında önemlidir. Önerilen öğretmen yetiştirme modeli, yitirilen niteliklerin kazanılmasına ve daha ileri noktalara taşınmasına yol açıcı olmalıdır.

TOPLUMUN ÖĞRETMENE BAKIŞI

DEK, Öğretmen Yetiştirme Merkez Komisyonu olarak, toplumun öğretime bakışı ve tanımlaması konusunda bazı şubelerimize çalışmalar önermiş, toplanan veriler özetlenmiş, 20-21 Aralık 1997 tarihlerinde yapılan genişletilmiş son toplantıda eklentiler yapılarak son şeklini vermiştir.

Bu başlık altında yapılan sıralama doğrudan verilere dayalı olduğu için alt başlıklarda bölümlemelere gidilmemiştir. Bu alt bölümler gerek görüldüğünde DEK sürecinde yapılabilecektir.

Bir başka nokta, toplumun öğretime bakış açısı verilirken öğretmenlik mesleği ile ilgili belki de -meslek açısından- hoş olmayan tanımlamalar bulunacaktır. Ancak bu tanımlamalar, sistemin öğretmenlik mesleğini getirip toplumun önüne koyduğu biçimini anlatması açısından önemli olduğu gerekçesiyle, olabildiğince özgün olarak korunmuş ve konulmuştur.

Toplumun farklı kesimlerinden alınan görüşlerden çıkan sonuçlara göre günümüz öğretmenin algılanması:

- * Öğretmenlerimize profesyonel mesleki formasyon kazandırılmamıştır.
- * Meslek içinde kendini geliştirme eğiliminden uzaklaştırılmış, olanaklar sağlanamamıştır.
- * Çağın gerektirdiği demokratik ilişkiler kurma konusunda, beklenen düzeyin gerisinde bırakılmıştır.

- * Toplum içinde saygınlığı, olması gereken noktanın gerisine düşürülmüştür.
- * Çok yönlü olma özelliklerini yitirmişlerdir, topluma önderlik etme konusunda yetersizleşmişlerdir.
- * Mesleki sorumluluk yüklenme konusunda istekli, yeterli değildir.
- * Özgün, idealizm taşıyan meslek elemanları olmadıkları ileri sürülmektedir.
- * Otoritesinin azaldığı görülmektedir.
- * Meslek, önerilme ve seçilme sıralamasında altlarda yer almaktadır.

Toplumun ve meslek elemanlarının yukarıdaki tanımlamalara gerekçe olarak gördüğü temel sorunlar:

- * Meslek, öncelikle tercih edilir çekicilikten uzaktır.
- * Mesleki mevzuat bilgisi yeterli değildir.
- * Yöneticiler ve deneticiler siyasal tutumların keyfiyetindedir.
- * Eğitim yönetimine, eğitim çalışanlarının katılımı en alt sınırdadır.
- * Eğitim yerlerinin fiziksel koşulları uygun değildir.
- * Yardımcı personel yeterli değildir.
- * Dersliklerdeki öğrenci sayısı olması gerekenin çok üzerindedir.
- * Ders araç ve gereçleri ilkel ve yetersizdir.
- * İkili öğretim önemli bir sorundur.
- * Ders yükleri gereğinden fazladır:
- * Ekonomik anlamda ciddi bir sorun yaşanmaktadır. Öğretmenler ek iş alanlarına itilmektedir.
- * Öğretmen, eğitim işinde özgür değildir. İradesi dışındaki kurallara bağımlıdır.
- * Atama ve yükselmelerde öznel etkiler öne çıkmaktadır.
- * Sosyal etkinlikler ve öğretmenlerin katılımı yok denecek kadar azdır.
- * Öğretmen yetiştirme işi, çağdaş ilke, amaç ve yöntemlerden uzaktır.
- * Hizmetiçi eğitim, rehberlik etkinlikleri yetersizdir.
- * Öğretmene yönelik hizmetler eksik ve yetersizdir.
- * Öğretmenler, özellikle Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde kışlalarda, karakollarda ikamete zorlanıyor; öğretmenlerine kapatılıyor. Bu durum, öğretmeni toplumdaki uzaklaştırıyor.

Özetle;

Bilinen gerçekler, mesleğin içinden ve dışından elde edilen veriler öğretmenlik mesleğinin ve öğretmenin kendisinin giderek toplumsal anlamda etkisiz ve işlevsiz duruma geldiğini ve ciddi bir saygınlık azalması yaşadığını ortaya çıkarmaktadır.

Meslek sıradanlaştırılmış, öğretmenin niteliği hem yetiştirme sürecinde hem de meslek içinde arttırılamamıştır. İçine düşürüldüğü ekonomik kriz, eğitimin özelleştirilmesi, çok değişik kaynaktan öğretmen alınması, ortak meslek duygusunun oluşmasının engellenmesi, ekonomik kaynaklı olduğu kadar, mesleki bilinçle de ilgili

olarak kendini yenileme, geliştirme yönünün olmaması, lider özelliğini yitirmesi, örgütlenme düzeyinin ve eğiliminin düşük olması, siyasal iktidarların keyfi uygulamalarına maruz kalması, kendine özgü bir personel yasaasının bulunmaması, gelişen, değişen eğitim yöntem ve tekniklerinden yeterince yararlanamaması, eğitim teknolojisi ve genel teknolojik gelişmelerle erken tanışamaması, toplumun geleceği açısından model oluşturamaması gibi sorunlar öğretmenin toplumsal saygınlığının yitirilmesi sonucunu doğurmuştur.

Öğretmenlik mesleğinin sıradanlaştırılması ve öğretmenin neredeyse meslekler sıralamasında aşağılara doğru çekilmesi, toplumun bütününe ilgilendiren ciddi bir sorun olarak algılanmalıdır.

Öğretmenin Niteliği (Öneriler)

1. Doğrudan öğretmen yetiştiren kaynaktan gelmiş olmalıdır.
2. Kesinlikle lisans düzeyinde eğitim görmüş olmalı, lisansüstü ve doktora için isteklendirilmelidir.
3. Çağını ve gelişmeleri her yönüyle yakından tanımayı kendisi için zorunlu görmeli ve bu yolda çaba harcamalıdır.
4. Bilimsel bakış açısı taşımalı, laik niteliğini sürekli olarak korumalıdır.
5. Evrensel değerlerle donanımlı olmalıdır.
6. Dünya barışını, insan hak ve özgürlüklerini ilke edinmelidir.
7. Toplumda öncü rolünün gereklerini yerine getirmelidir.
8. Doğrudan bilgi kaynağı olmayıp, bilgiyi edinme ve kullanma yollarını öğreten olmalıdır.
9. Eğitimde; üretim unsurunu ön planda tutmalı ve üretim̃ yönelik uygulamalar yapmalıdır.
10. Demokratik yönü, insan ilişkilerinde olumlu davranışları gelişkin ve uzlaştırıcı olmalıdır.
11. Tüm kimliklere eşit yakınlıkta durmalıdır.
12. Özgür, katılımcı, yaşamın tüm alanlarına müdahale edebilecek bilinç ve örgütlülükte olmalıdır.
13. Düşünen, tartışan, bilimsel bakış açısı gelişkin ve senteze ulaşabilen olduğu kadar; aynı süreci eğitime de taşınmalıdır.
14. Sosyal ve kültürel etkinliklere katılan ve bu özelliğini öğrencilerine de aktarabilen nitelikte olmalıdır.
15. Özlük hakları açısından standartları yukarı çekilmeli, moral, mesleki istek düzeyi yüksek olmalıdır.
16. Siyasal kimliğini açıkça siyasal sürece taşıyabilmeli, açık siyaset yapma hakkı kullanabilmeli; ancak bunu tarafsızlık ilkesi gereği eğitim işine yansıtılmayı beceribilmelidir.
17. Vermiş olduğu eğitimin sonuçlarını izleyebilmeli ve bu sonuçları değerlendirebilmelidir. Bu konuda kendisini sorumlu duyumsayabilmelidir.

18. Eğitim işini ezberden arındırıp, tüm duyu organlarını işe katabilecek yöntem, bilgi ve beceri açısından donanımlı olmalıdır.
19. Öğretim dilini çok iyi kullanmalıdır.
20. En az bir yabancı dil bilmelidir.
21. Güvenilir olmalıdır.
22. Özeleştirici yapabilmelidir.
23. Öğretmenlik mesleğine ilişkin yüksek bir tutuma sahip olmalıdır.
24. Eğitim işine ve doğal olarak öğrencilerine fazla zaman ayırmalıdır.
25. Yüksek enerji düzeyine sahip olmalıdır.
26. Sorumlu olduğu eğitim öğretim ile ilgili sorunları belirleme, bu sorunları inceleme ve farklı açılardan görebilme becerisine sahip olmalıdır.
27. Bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı olmalıdır.
28. Etkili materyal kullanımı becerisine sahip olmalıdır.
29. Motivasyon tekniklerini uygulayabilmeli.
30. Hiyerarşik baskılara karşı direnebilecek, kararlı olabilecek yapıda olmalıdır.
31. Öğrenci başarısını ölçmede yeterli olmalıdır.
32. Öğretim yöntemleri hakkında donanımlı olmalıdır.
33. Öğrenci kişilik hizmetleri konusunda yeterli olmalıdır.
34. Öğretmenlik ruhu taşımalıdır.

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME MODEL ÖNERİSİ (HİZMET ÖNCESİ)

Yukarıda yapılan araştırma ve çalışmaların tümü, Türkiye’de öğretmen yetiştirme işinin yeniden ele alınmasının zorunlu olduğunu yeterince açıklamaktadır.

DEK ön çalışmaları sürecinde 20-21 Aralık 1997 tarihlerinde yapılan komisyon çalışmasında model; Giresun, İzmir, Balıkesir ve Merkez Komisyonlarının hazırladıkları taslakların bileşkesinden oluşturulmuştur.

Benimsenen modele göre:

1. Öğretmen yetiştiren kurumların kaynağının öğretmen liseleri olması esas ilkedir. Ancak diğer kaynaklara kapalı değildir.

Öğretmen liseleri; ilköğretim ardından (9. yıl hazırlık olacak) 10.sınıfta (yılda) öğrenci alacaktır. Bu liselere öğrenci alırken başarı durumları ve mesleğe uygunlukları göz önüne alınacaktır.

2. Eğitim Üniversitesine girilince;

a. Öğretmen liselerinden gelenler doğrudan girmek istedikleri bölümlere ilişkin ve üniversitenin yapacağı yetenek sınavına gireceklerdir.

b. Öğretmen liselerinin dışındaki kaynaklardan gelenler ise bugünkü anlamda ÖSS nitelikli bir sınav sonucuna göre yetenek sınavına girmeye hak kazanacaklardır.

Yetenek sınav komisyonunda ilgili bölüm yetkilisi, alan öğretim elemanı ve işkolunun işyeri yetkili sendika temsilcisi bulunacaktır.

Yetenek sınavları bölümünün özelliğine göre yazılı, sözlü ya da uygulamalı yapılacaktır. Sağlık ve fizik özellikler göz önünde bulundurulacaktır.

3. Eğitim üniversitesinin;

1. ve 2. yılında	: Temel alan dersleri,	ağırlığı %50
	Genel kültür,	ağırlığı %30
	Meslek dersleri,	ağırlığı %20
3. ve 4. yılında	: Temel alan dersleri,	ağırlığı %50
	Formasyon dersleri,	ağırlığı %30
	Gözlem,	ağırlığı %20

olacak biçimde düzenlenecektir. 3 ve 4.sınıflarda yapılacak olan gözlem uygulaması seçilmiş okullarda, seçilmiş ve konu ile ilgili hizmetiçi eğitiminden geçmiş öğretmenlerin derslerinde yapılacak şekilde programlanacaktır.

4. lisans dönemi 4.yılın sonunda tamamlanacaktır. Öğretmenlik mesleğine kabul, 5.yılın sonunda kesinleşecektir.

Beşinci yıl, öğretmen adayı uygulama okullarında maaşlı olarak, rehber öğretmen gözetiminde, ilgili fakülte ve okul yönetiminin denetiminde uygulama yapacaktır. Bu iş için uygulamam öğretmeni ücret almalıdır.

Uygulama yılı sonunda rehber öğretmen, okul yöneticisi, fakülte bölüm yetkilisi, bölüm öğretim elemanı ve işyeri yetkili sendika temsilcisinin bulunduğu bir komisyon,

öğretmen olup olamayacağına karar verecektir. 5. yıl başarısız sayılanlar için ikinci bir yıl aynı şekilde değerlendirilecektir.

Bu yılın sonunda da başarısız olanlar bakanlığın büro hizmetlerinde görevlendirilecektir.

Eğitim üniversiteleri bölgesel özellikler göz önünde bulundurularak da açılabilir.

NOT: Çok programlı liselere dönüşülmesi durumunda ÇPL'lerin 3 ve 4. sınıfında koyulacak olan eğitim derslerini alanlar ÖSS ya da benzeri bir sınavdan geçmeksizin doğrudan üniversitenin yetenek sınavına girme hakkını kazanır.

EĞİTİM ÜNİVERSİTESİ

ENSTİTÜ
EĞİTİM ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ELEMANI
MASTER, DOKTORA

	<i>Okulda</i>					5
Mesleki ve Eğitim Teknik Fakülteleri	Diğer tüm Fakülte ve Bölgümler	OKUL ÖNCESİ	SINIF ÖĞRETMENİ	İLK.ÖĞR. DAL ÖĞRT.	ORTA ÖĞR. DAL ÖĞRT.	4
						3
						2
						1
						1

YETENEK SINAVLARI

ÖSS

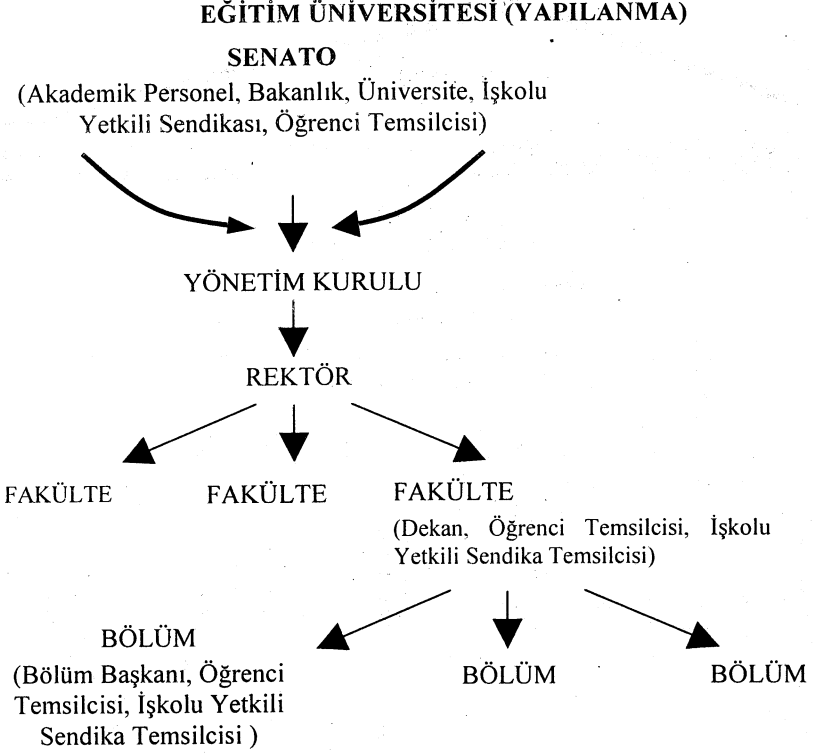
Mesleki ve.	Genel	Öğretmen
Teknik	Liseler	Liseleri
Liseleri		

Eğitim
Dersleri

Çok Programlı
Liseler
(ÇPL)

HAZIRLIK
SINIFI

İLKÖĞRETİM
OKUL ÖNCESİ

- ÖZERK
- BÜYÜK KENTLERDE, KAMPÜS
- TÜM GİDERLERİ DEVLETÇE KARŞILANIR.
- DÖNER SERMAYE OLUŞTURULABİLİR.

1. Eğitim Üniversitesi Senatosu içinde seçilen akademik personelin yanında ilgili bakanlık, üniversite, işkolu yetkili sendika ve öğrenci temsilcileri de yer alır.
2. Fakülte ve bölümlerin yönetiminde dekan ve bölüm başkanının yanında yetkili sendika temsilcisi ile öğrenci temsilcisi de yer alır.
3. Fakülteler düzeyinde yerel sivil örgütlere yönetime katılma hakkı tanınabilir, işbirliğine gidilebilir.
4. Yönetim kademelerinde, yöneticilerin belirlenmesinde her düzeyde geniş katılım esas alınır.

Kuruluş: Öğretmen gereksinmesi ile ilgili yapılacak planlamaya dayalı olarak, belirlenen büyük kentlerde kampüs ve barınma olanakları sağlanmış olarak yapılır.

Yönetimi: Özerk ancak üniversitenin, MEB'nin en çok üyeye sahip öğretmen sendikasının ve üniversite öğrenci temsilcisinin katıldığı bir **yönetim kurulu** tarafından yönetilir.

Bütçesi: Tüm giderleri devletçe karşılanır. Üniversite koşullarını oluşturacak döner sermaye işletmesi kurulabilir.

Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Öğretmen Yetiştirme

1. Her eğitim üniversitesi, bünyesinde yüksek lisans ve doktora programları açar.
2. Öğretmen yetiştiren kurum öğretmenleri üç kaynaktan sağlanır. Bunlar;
 - a. Üniversitelerin kendi bünyelerinde açtığı yüksek lisans ve doktora programları ile yetiştirdiği öğretmenler.
Buraya alınacak olanlarda alanında en az 3 yıl öğretmen olarak çalışmış olması ve üniversitenin yapacağı sınavı kazanmış olması koşulları aranır. Süresi 2 yıldır. 1. yıl akademik yıldır ve devam zorunludur. 2. yıl tez yıldır. Tezsiz bitirme kabul edilmez. (Buraya Hizmetiçi eğitim enstitüsü de eklenebilir).
 - b. Alanında/branşında en az 15 yıl çalışmış, üniversite yönetimince belirlenmiş ölçülere sahip olan ve görüşme ile alınan öğretmenler.
Bunlar daha çok uygulamaya yönelik derslerde değerlendirilir.
 - c. Gerekliğinde uzmanlık niteliği olan meslek dışından kişiler, üniversite yönetim kurulunun onayı ile ücretli olarak değerlendirilebilir. Gerekli durumda formasyonunu tamamlayarak akademik personel olarak yerleştirilebilir.
 - d. Ülkedeki tüm yüksek öğretim kademelerinde görev yapacak olan öğretim üye ve görevlilerinin eğitim üniversitelerinin formasyon ile ilgili derslerini almaları zorunludur.

Okul Öncesi Eğitim Öğretmenleri

Ülkenin okul öncesi, okullaşma oranı %10'nun altındadır. Bu nedenle ivedi çözüm önerilerini zorunlu kıldığı düşüncesinden hareket eden komisyonumuz; okul öncesi öğretmenliği için **geçiş sürecinde**, ortaöğrenim sonrası iki (2) yıllık bir akademik süre önermektedir.* Temel ilke lisanstır, hizmet içi ile tamamlanabilir görülmektedir.

Bu yaş grubunun hiç eğitim almamasına tercih edilir kanısındayız.

Özel eğitim ve rehber öğretmenler eğitim üniversitesi esasları içinde yetiştirilir. Özlük durumları alanlarının özelliğine göre belirlenir.

* DEK sürecinde "2 yıllık süre" benimsenmeyerek, lisans esas alınmış, ayrıca "sınıf öğretmenlerinden de gereksinim durumunda hizmetiçi eğitim yoluyla bu alanda yararlanabileceği benimsenmiştir.

II. BÖLÜM

HİZMETİÇİ EĞİTİM

Hizmetiçi eğitim, özel ve tüzel kişilere ait işyerlerinde belirli bir maaş ve ücret karşılığında işe alınmış ve çalışmakta olan bireylere görevleri ile ilgili bilimsel, teknolojik alandaki yeni gelişmeleri tanıtmak amacıyla yapılan eğitim çalışmasıdır.¹

Hizmetiçi eğitim terimi, personelin mesleki bilgi, beceri, tutum ve başarısını geliştirmek amacıyla yapılan planlı eğitim faaliyetleri olarak tanımlanabilir.²

Hizmetiçi eğitim, öğretmenlerin mesleki gelişimlerini, yeterliliklerini ve niteliklerini geliştirmek için yapılan tüm etkinlikleri kapsar. Hizmetiçi eğitimin temel amacı, öğretmenlerin, toplumsal değişimin niteliğini, öğrenci öğretmen ve çevre arasındaki yeni ilişkileri açık bir biçimde anlamasını sağlamaktır.

Ülkemizde hizmetiçi eğitim 1960'lı yıllarda başlamıştır. Öğretmen eğitim okulları ve Hizmetiçi Eğitim Birimi kurulduğu sırada, Türk eğitim sistemi içerisinde önem kazanmıştır. 1982 yılından itibaren tüm öğretmen yetiştiren kurumların üniversiteye bağlanmasıyla, üniversiteler öğretmeni hizmet içinde yetiştirmek görevini MEB ile birlikte yürütmektedir. 2809 sayılı kanunun 5.maddesi "alt düzeydeki eğitim kurumlarının öğretmenlerine ve yöneticilerine hizmetiçi eğitim kursları açmak ve gerekli düzenlemeler yapmakla üniversiteleri yükümlü kılmıştır.

Özellikle ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin hizmet öncesi geliş kaynakları çok farklılıklar göstermektedir. Liselerden, öğretmen okullarından öğretmen liselerinden, eğitim enstitülerinden, eğitim yüksek okullarından eğitim fakültelerinden, diğer bölümlerin, bazı fakültelerinden mezun olup da isteği üzerine sınıf veya branş öğretmenliğine atanan birçok öğretmen vardır. İlköğretimde bu kadar çok farklı kaynaktan gelen öğretmenlerin işbaşında yetiştirilmeleri kaçınılmazdır.

Hızla gelişen ve değişen dünyamızda bilim ve teknolojide son 25-30 yıla baktığımızda akıl almaz bir gelişim söz konusudur. Her ne kadar ülkemiz bu gelişmelere paralel bir gelişim içinde olmasa da bilgi iletişim olanakları toplumumuzu ve eğitim sistemimizi de etkilemektedir. Dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişimin en az 20 yıl gerisinden gelsek de eğitim programlarımızda kimi değişiklikler yapılmaktadır. Ancak eğitimi yatırım sektörü olarak görmeyen siyasal iktidarlar dayatan değişimlere karşı kör ve sağır kalmaktadır. Gereken bilimsel ve teknolojik yatırımları ve eğitimi bir yük olarak görmektedir.

Öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimi zaten büyük yetersizlik içinde iken hizmetiçi eğitime de gereken önem verilmemektedir. Günümüzde uygulanmaya

¹ Taymaz., Haydar; Hizmetiçi Eğitim., Sevinç Matbaası. Ankara 1981.

² Yalın, Halil İbrahim – Hedges., Lovell-Özdemir., Servet; Hizmetiçi Eğitim Program Geliştirme El Kitabı, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1996.

çalışılan hizmetiçi eğitim çalışmaları öğretmenlerin bütününe yönelik değildir. Örneğin; 1996 ve 1997'de 400'den fazla program planlanmış ve 150 bin öğretmene hizmetiçi eğitim verilmeye çalışıldığı söylenmektedir. Gerçekte ise bu programa katılan öğretmenlerin %90'ı ön lisans, lisans tamamlama ve aday öğretmenlerin yetiştirilmesi kurslarından oluşmaktadır. Arta kalan %10 ise mesleğe daha önce başlamış olan öğretmenlere verilen kısa ve uzun süreli kurslardır.

Bu kursların düzenlenmesi ise Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütlerinin masa başında yaptıkları işlerdir ve gereksinmelere yanıt vermekten uzaktır. Ön lisans mezunlarını Anadolu Üniversitesinden uzaktan kumanda ile lisans mezunu yapmaya çalışmaları bile bu konu da Milli Eğitim Bakanlığının çaresizliğini kanıtlamaktadır. Bu durumda yaklaşık 150 bin öğretmen olmasına karşın, bu programda yılda 10 bine yakın öğretmen yer almaktadır. Böylece emekli olmazlarsa 40-50 yılda lisans diploması alabilecekler. Bütün öğretmenlerin hizmetiçi eğitimden geçmeleri ise bu planlarla 15-20 yılda sağlanabilecektir.

Kimi araştırmacılar, ideal bir hizmetiçi eğitim programının özelliklerini şöyle belirtmişlerdir:

- Hizmetiçi öğretmen yetiştirme programı emredici bir çalışma programı olmaktan çok, büyük ölçüde öğretmenin gözlenen ve bildirilen gereksinmelere dayalıdır.
- Öğretmen kaynak kişinin yardım ve rehberliğiyle kendi başarısı için öncelikler belirler ve bir yeterlik hedefleri takımı geliştirir.
- Kaynak kişi çalışırken öğretmeni gözlemek, öğrenme etkinlikleri ve sorunlar hakkında görüşmek, öğretmenin performansını eleştirmek amacıyla hazır bulunur.
- Planlı bir kurs olmadan, öğretmenlerin ortak mesleki gelişme sorunları üzerinde çalışmalarına yardım etmek ve eylem için gerekli kursları planlamak amacıyla küçük grup ve seminer toplantıları düzenlenir.
- Öğretmenler kendi hızlarında ilerleyerek modülleştirilmiş öğrenme etkinliklerini tamamlar ve belirli yeterliklerde ustalığa ulaşırlar.
- Öğretmenler, öğretim becerilerini hizmet içinde uygulamak ve ulaştıkları ustalığı göstermek için kendi öğrenci gruplarını kullanırlar.
- Öğretmenin performansla ilgili yeterliliğini, gerçek okul durumunda okul sistemi içerisinde ya da üniversitelerden bir kaynak kişi değerlendirir.
- Üniversite kredisi, profesyonel gelişim ve sertifika elde etme planlı kurs etkinliklerini tamamlamaktan çok yeterliklere ulaşmaya dayalıdır.
- Bütün bunlar bize, öğretmenlerin hizmetiçi eğitimini Milli Eğitim Bakanlığının ciddiye almadığını, ne kadar plansız, programların yetersiz, hizmetiçi eğitim merkezlerinin gereksinimine yanıt vermekten uzak olduğunu göstermektedir.

HİZMETİÇİ EĞİTİMİN AMAÇLARI

1. Öğretmenlerin bilgi, beceri ve tutumlarını geliştirmek,
2. Öğretmenleri çağın gelişmelerine göre yenilemek,

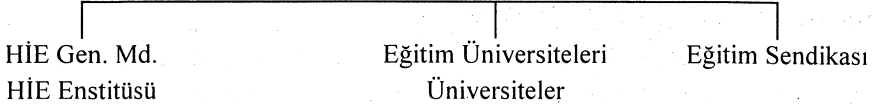
3. Öğretmenlerin eğitim amaçlarını amaca uygun kullanmalarını sağlama konusunda eğitmek,
4. Öğretmenlere yeni öğretim tekniklerini tanıtmak,
5. Yetersiz öğretmenleri geliştirmek,
6. Öğretimin kalitesini arttırmak,
7. Öğretmenin kültür düzeyini arttırmak,
8. Öğretmenlerin sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılamak,
9. Yeni gelişmelerle ilgili öğretmenleri bilgilendirmek,
10. Öğretmenlerin “insan ilişkileri” konusunda bilgi, beceri ve tutumlarını arttırmak,
11. Değişik yörelerde çalışan öğretmenlerin bir araya gelerek etkileşmelerini sağlamaktır.

HİZMETİÇİ EĞİTİMİN İLKELERİ

1. Öğretmenlerin ilgi, istek, yetenek ve eksiklikleri doğrultusunda eğitim ihtiyaçları belirlenmelidir.
2. Hizmetiçi eğitim tesislerini üst düzey yöneticilerinin tatil merkezi olarak değil, eğitim amaçlarına uygun olarak kullanılmalıdır.
3. Programların oluşturulmasında bilimsel ölçekler kullanılmalıdır.
4. Programlarda iş yaşamına uyum gözetilmelidir.
5. Programları akademisyen ve öğretmenler hazırlamalıdır.
6. Gerçekleştirilen hizmetiçi eğitim programları, görsel ve işitsel yayınlarla bütün öğretmenlere ulaştırılmalıdır.
7. Her il ve ilçede yerel düzeyde hizmetiçi eğitim merkezleri açılmalıdır.
8. Bu merkezlerde öğretmenin yaralanabileceği her türlü dökümün bulundurulmalıdır.
9. Hizmetiçi eğitim, kurumda karşılaşılan anlaşmazlıkları, güvensizlikleri, dengesizlikleri giderilmeli, insan ilişkileri ve işbirliğini gerçekleştirmelidir.
10. Uzun süreli kurslar için Hizmetiçi Eğitim Enstitüsü kurulmalıdır. Varolan bu enstitülerin sayıları artırılmalı ve daha işlevsel hale getirilmelidir.
11. Hizmet öncesi ve sonrası Hizmetiçi Eğitim Enstitüsü ve eğitim üniversitesi işbirliği yapmalıdır.
12. Hizmetiçi eğitimden geçen öğretmenler izlenmelidir.
13. Hizmetiçi eğitimin sonuçları değerlendirilmelidir.
14. Hizmetiçi eğitimi bitiren öğretmenlerin gösterdikleri başarı terfi ve statülerinde ölçü alınmalıdır.
15. Bütün öğretmenler 3 yılda bir hizmetiçi eğitime katılmalıdır.
16. Programlar ciddi olmalıdır.
17. Ekonomik ve ulaşılabilir olmalıdır.

18. Programlar uygun zaman dilimi olan 9-31 Haziran ya da 1-17 eylül tarihleri arasında düzenlenmelidir.
19. Öğretmenlerin gönüllü katılımı özendirilmelidir.
20. Kursiyer ve programların başarılı olup olmadıkları bilimsel test ve anketlerle değerlendirilmelidir.

HİZMET İÇİ EĞİTİM KURULU

HİZMETİÇİ EĞİTİM KURULUNUN GEREKLİLİĞİ

Hizmet içi Daire Başkanlığının bugüne kadar yürüttüğü çalışmalarda, hizmet içi eğitim için, hedeflenen amaçlara ulaşılmadığı, programların verimli bir şekilde yürütülemediği, sonuçların değerlendirilemediği, öğretmenlerin gereksinim duyduğu alanları belirleyemediği açık olarak görülmektedir. Ön lisans ve lisans tamamlaması gibi kursları saymazsak, öğretmenlerin çok azı hizmetiçi eğitimden geçmektedir. Eğitim merkezleri bakanlığın üst düzey personeli tarafından tatil merkezleri gibi kullanılmaktadır.

Ülkemizde siyasal istikrarın olmaması, Milli Eğitim Bakanlığındaki her birim gibi Hizmetiçi Eğitim Dairesinin de etkilenmesine yol açmaktadır. Günümüzde ulusal düzeyde politikalar oluşturulup öğretmenlerin bu politikalar doğrultusunda yetiştirilmemesi, ortaya bir çok problem çıkarmaktadır. Özellikle eğitimin bir yatırım alan olarak görülmemesi, kaynakların başka alanlara kaydırılması bu olumsuzluğu daha da derinleştirmektedir. Kısıtlı olan eğitim kaynaklarının bir de yanlış planlama ve politika yüzünden boşa harcanmasını önleyebilmek için ulusal eğitim politikaları konusunda söz ve karar sahibi olmalıyız.

İşte bunun için hizmetiçi eğitim politikalarını çağdaş, bilimsel, demokratik ve laik bir temele oturtabilecek, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki diğer örgütler gibi hizmetiçi eğitim örgütünü de içine alan ulusal bir Hizmetiçi Eğitim Kurulu'na gereksinim vardır.

KURULUN GÖREV VE YETKİLERİ

Laik, demokratik, bilimsel, çağdaş ve özgür düşünen öğretmen niteliğinin geliştirilmesi ve korunması doğrultusunda:

1. Hizmetiçi eğitim politikalarını belirler.
2. Hizmetiçi eğitimin planlamasını yapar.
3. Hazırlanan planın uygulanmasını sağlar.
4. Hizmetiçi eğitim programını belirler, geliştirir.
5. Eğiticilerin niteliklerini belirler.
6. Hizmetiçi eğitim Kurulu'nun üyeleri arasında koordinasyonu sağlar.

7. Hizmetiçi ile ilgili kişi ve kurumlardan gelen öneri ve eleştirileri değerlendirir. Karara bağlar.
8. Her toplantısında gelecek döneme ilişkin kararlar alınırken bir önceki kararların uygulamaya sonuçlarını görüşür, rapor haline getirir. Kamuoyuna duyurur.
9. Yılda en az iki kez toplanır.
10. Bu kurulun başkanı Milli Eğitim Bakanı ya da bakan tarafından görevlendirilen bir kişi olacaktır.

1. Hizmetiçi Eğitim Genel Müdürlüğü;

Bakanlık bünyesinde bulunan müdürlüklerle eşgüdüm içinde çalışır. Hizmetiçi eğitim ihtiyacını bağlı birimlerin raporlarıyla belirleyecek, Hizmetiçi eğitimin yürütülmesi için gereken finansman sağlayacak, Fiziki donanım olarak merkezi, bölgesel ve yerel düzeyde eğitim merkezlerini hazırlamak (Yerel, işbaşında eğitim, seminer, konferans), Hizmetiçi eğitimden geçen elemanları ve eğitim sonuçlarını değerlendirme, Hizmetiçi eğitimden geçen öğretmenlerin terfi ve statülerini belirleme, Üç yılda bir öğretmenlerin hizmetiçi eğitimden geçmesini sağlama, Öğretmenlerin mesleki gelişmesini sağlayacak, süreli süresiz ve yabancı kaynaklardan oluşan bir kütüphaneyi merkezi ve yerel düzeyde oluşturma, Programlarını oluşturulmasında öncelikle öğretmenlerin ilgi, yetenek ve eksiklerini belirleme,

Yapılan hizmetiçi eğitim çalışmalarını yayın haline getirilerek ve video kaset oluşturularak öğretmenlerin hizmetine sunma,

Yurtdışında bilimsel ve teknolojik gelişmeleri yerinde görmek ve ülkemizde uygulamak (adaptasyon) amacıyla değişik ülkelere öğretmen gönderme (Yüksek Lisans, doktora),

Hizmetiçi eğitim programını başarıyla bitiren öğretmenlere ek gösterge verilmesini sağlama işlevlerini üstlenmelidir.

2. Eğitim Üniversiteleri ve Üniversiteler;

Başta eğitim bilimleri ve eğitim fakülteleri olmak üzere;

- a. Hizmetiçi eğitim programlarının oluşturulmasında,
- b. Gelişen eğitim teknolojisinin kullanılmasında,
- c. Eğitim yöntemlerinin geliştirilmesinde,
- d. Hizmetiçi eğitimin değerlendirilmesinde yöntem belirlemede,
- e. Hizmetiçi eğitim verecek uzmanların sağlanmasında katkıda bulunacaktır.

3. Hizmetiçi Eğitim Enstitüsü;

- g. Yerel düzeyde hizmetiçi kurs verilemeyen çeşitli konularda kısa ve uzun süreli kurslar düzenlemek,
- h. Öğretmenlerin yabancı dillerini geliştirebilmeleri için uzun süreli Y.DİL kursları düzenlemek,
- i. Hizmetiçi eğitim sonuçlarını değerlendirme ve raporlaştırmak,
- j. Enstitü öğretim elemanlarını, öğretmenlerin içinde master ve doktora yapmış kişilerden belirleme ya da öncelik tanımak,
- k. Hizmet öncesi verilen eğitimdeki eksiklikleri eğitim üniversitesi bünyesinde ders açarak gidermek,
- l. Öğretmenlerin hizmet içi eğitiminde yararlı olacak bir Hizmetiçi Eğitim Dergisi çıkarmak. Bu dergide mesleki uygulamalar, seminerler, örnek çalışmalar bulunmalı ve her öğretmene gönderilmelidir.

3. Eğitim Sendikası;

- a. Demokratik, laik, bilimsel, çağdaş ve özgür düşünen öğretmen nitelikleri oluşturabilmek için politika belirleme,
- b. Hizmet içi eğitim çalışmaları için uzman sağlama,
- c. Tüm öğretmenlerin üç yılda bir hizmet içi eğitime katılmalarını gözetme,
- d. Hizmet içi eğitim sonrası öğretmenlerin değerlendirilmesini statü ve başarılarının ödüllendirilmesini izleme,
- e. Uluslararası öğretmen sendikalarıyla işbirliği yaparak, onların deneyim ve birikimleriyle hizmet içi eğitime katkıda bulunma.

3. Hizmetiçi Eğitim Enstitüsü;

- g. Yerel düzeyde hizmetiçi kurs verilemeyen çeşitli konularda kısa ve uzun süreli kurslar düzenlemek,
- h. Öğretmenlerin yabancı dillerini geliştirebilmeleri için uzun süreli Y.DİL kursları düzenlemek,
- i. Hizmetiçi eğitim sonuçlarını değerlendirme ve raporlaştırmak,
- j. Enstitü öğretim elemanlarını, öğretmenlerin içinde master ve doktora yapmış kişilerden belirleme ya da öncelik tanımak,
- k. Hizmet öncesi verilen eğitimdeki eksiklikleri eğitim üniversitesi bünyesinde ders açarak gidermek,
- l. Öğretmenlerin hizmet içi eğitiminde yararlı olacak bir Hizmetiçi Eğitim Dergisi çıkarmak. Bu dergide mesleki uygulamalar, seminerler, örnek çalışmalar bulunmalı ve her öğretmene gönderilmelidir.

3. Eğitim Sendikası;

- a. Demokratik, laik, bilimsel, çağdaş ve özgür düşünen öğretmen nitelikleri oluşturabilmek için politika belirleme,
- b. Hizmet içi eğitim çalışmaları için uzman sağlama,
- c. Tüm öğretmenlerin üç yılda bir hizmet içi eğitime katılmalarını gözetme,
- d. Hizmet içi eğitim sonrası öğretmenlerin değerlendirilmesini statü ve başarılarının ödüllendirilmesini izleme,
- e. Uluslararası öğretmen sendikalarıyla işbirliği yaparak, onların deneyim ve birikimleriyle hizmet içi eğitime katkıda bulunma.

III. BÖLÜM

Ücretlendirme Sistemi İçin Model Önerisi

Temel anlayış; ücretlendirmede sendikanın yapacağı toplu sözleşmenin esas olmasıdır. Ancak önerimiz olarak sendikamıza sunabileceğimiz sistem aşağıdaki gibidir:

Öğretmenlik mesleğinin hem kendi içinde hem de dışarıdan tanımında ve sorunlarının ortaya çıkarılmasında en önde ileri sürülen, maaş-ücret sorunudur. Günümüz Türkiye öğretmenin statüsünü belirleyen etkenlerin en başında ve oran olarak en yüksek biçimde bu sorun gündeme gelmekte ve getirilmektedir.

Getirilecek olan çözüm;

1. Öğretmenlik mesleğini anlamlı biçime getirecek, nitelikli, başarılı öğrencilerin mesleğe yönelmelerini sağlayacaktır.
2. Çalışan öğretmenin moral düzeyini yükseltecek; enerjisini, ilgisini başka alanlara yöneltmesini önleyecektir.
3. GSMH'dan Milli Eğitime ayrılan payın artırılması sonucunu doğuracak; eğitimin bütününe yönelik iyileşmeye yol açacaktır.
4. Eğitimin toplam kalitesi yükselecektir.
5. Öğretmenlerin sektörün özel kesimine yönelmesi engellenecek, tersine özel kesimden devlete akışı sağlayarak öğretmen açığının giderilmesine katkı sağlayacaktır.

Bu anlamda maaş ve ek ders ücretlerinin yeniden belirlenmesi ve uygulanacak yöntemin enflasyon karşısında reel gelir düşüşünü önleyici olması gerekmektedir.

Bir başka sorun çalışanların maaşlarında bir çok kalemin bulunması, hem maaş hesaplamayı ve artışların yansımaları karmaşık hale getirmekte hem de emekliliğe yansıma oranı düşmektedir.

Maaş hesaplama yöntemi olarak aşağıdaki biçimi öneriyoruz.

1. Maaş iki temel kaleme toplanmalıdır. Bu iki kalem de emekliliğe yansıtılmalıdır. (Maaş= Taban Maaşı + Eğitim Tazminatı)

Katsayı : Yaşanmış enflasyon yüzdesi ile 50 sabit rakamının çarpımı ile elde edilir (Örneğin; 1997 yılı için %85 gerçekleşen enflasyon ise katsayı $85 \times 50 = 4250$ olarak alınacaktır).

Gösterge : Mesleğe yeni başlayan bir öğretmen için 40.000 rakamı sabit olarak alınmalıdır. Her yıl için 1000 puan eklenerek kıdem artışı maaşa yansıtılmalıdır. Ayrıca eğitim çalışanın görev yaptığı bölgenin özellikleri göz önüne alınarak belirli bir ek puan artışı sağlanır.

Yöneticilik, yüksek lisans, doktora ve hizmetçi için şu ek puanlar eklenmelidir:

Okul Md.	→	5000	Çalışmayan eş için *	→	200
Md.Yrd.	→	4000	18 yaşının altındaki çocuk için	→	100
Doktora	→	3000			
Master	→	2000			
Hizmetiçi Burs	→	1000			

Maaştan %25 gelir vergisi %15 emekli keseneği ve %5 damga vergisi düşünülmalıdır.

2. **Eğitim tazminatı:** Aynı katsayının (gerçekleşmesi enflasyonun % oranının 50 sabit rakamı ile çarpımının) 20.000 sabit rakamı ile çarpılmasından elde edilir.

Göstergelerin artışı ile kendi içinde artacaktır. Gelir vergisi kesilmeyip yalnızca emekli keseneği (%15) alınmalı ve damga vergisi düşülerek neti bulunmalıdır.

3. **Ek ders ücreti:** Ek ders ücretleri günümüzde gülünç bir noktada seyretmektedir. Ötesi; öğretmen bir çok görevi angarya niteliğinde yapmakta, verim alınamamaktadır.

Düzenleme ile getirilmeye çalışılan ek ders ücreti belirleme sistemi soruna gerekli çözümü getirmeyi amaçlamaktadır.

Bu anlamda;

a. Şu an uygulanan ilköğretim okulu öğretmenlerinin ders yükü ve alabileceği en yüksek ücretli ders saati (18+12) 30'dur. Ortaöğretim kurumlarında ise (15+15) 30'dur. Öncelikle bu ayrımın giderilmesi ve teknik öğretmenlerle aradaki farkın kabullenilebilir bir düzeye çekilmesi gerekmektedir.

b. Tüm öğretmenlere:

- * Derse hazırlık adı altında : 6 saat
- * Nöbet görevi (isteğe bağlı) : 6 saat
- * Sınıf öğretmenliği-Eğitsel kol : 6 saat
- * Öğretmenler kurulu ve benzeri her toplantı için : 3 saat

ek ders ücreti ödenmelidir.

c. Ek ders ücretinin hesaplanmasında şu yol izlenmelidir:

Katsayı x 300 = Brüt, %25 gelir vergisi ve %5 damga kesilmelidir.

$$\begin{aligned}
 1998 \text{ Ocak için örnek} & : (85 \times 50) \cdot 300 & = 1.275.000 \\
 (\%25) \text{ Gelir vergisi} & & = 318.750 \\
 (\%5) \text{ Damga vergisi} & & = 63.750 \\
 \text{NET} & & = 892.500
 \end{aligned}$$

4. Evlenme, doğum ve ölüm yardımları sabit göstergeler ile katsayının çarpımı ile belirlenir. Herhangi bir kesinti yapılmaz (Binde 5 damga vergisi dışında).

Evlenme = 40.000, ölüm = 40.000, doğum = 10.000 gösterge.

* Eş yardımı konusu, işsizlik sigortasının gerçekleştirilmesine kadar geçici olarak alınmıştır. Sendika olarak talep işsizlik sigortasıdır.

ÖRNEK BORDRO

K: 1998 için (83x50=4250)

D	K	A	*B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
		Gösterge	Ek gösterge	Brüt (Gösterge x Katsayı) K x (A + B)	(%15) Emekli Kes.	%25 Gelir Vergisi (%15) x 25	Damga (-D + E) x 0.05	österge	Brüt (K x H)	Em. Kese. H x %15	Damga (H-I) x %15	Kesintiler Toplamı (D+E+F+J)	Net (C+H) - K
9	1	40.000		170.000.000	25.500.000	36.125.000	850.000	20.000	85.000.000	12.250.000	425.000	75.175.500	179.850.000
	2	41.000						20.000					
	3	42.000						20.000					
8	1	43.000						20.000					
	2	44.000						20.000					
	3	45.000						20.000					
7	1	46.000						20.000					
	2	47.000						20.000					
	3	48.000						20.000					
6	1	49.000						20.000					
	2	50.000						20.000					
	3	51.000						20.000					
5	1	52.000						20.000					
	2	53.000						20.000					
	3	54.000						20.000					
4	1	55.000		233.750.000	350.062.500	49.672.000	1.150.000	20.000	85.000.000	12.250.000	425.000	98.559.000	220.191.000
	2	56.000						20.000					
	3	57.000						20.000					
3	1	58.000						20.000					
	2	59.000						20.000					
	3	60.000						20.000					
2	1	61.000						20.000					
	2	62.000						20.000					
	3	63.000						20.000					
1	1	64.000						20.000					
	2	65.000						20.000					
	3	66.000						20.000					
4	4	67.000		284.750.000	42.712.000	60.509.000	1.425.000	20.000	85.000.000	12.250.000	425.000	117.321.000	252.429.000

* Okul md. için 5000. md. yrd. için 4000. doktora için 3000. master için 2000 artı puan göstergeye eklenir.

Not: 1. Diğer göstergeler katılmaksızın yapılan bu maaşa göre 9/1'deki bir öğretmenin alacağı net 179.850.000 TL Aralık 1998 kurlarına göre yaklaşık 900 ABD doları karşılığına denk düşerken 1/4 bir öğretmenin ki 1.260 ABD doları karşılığına denk düşmektedir. Bu tutarlar yine de dünya Batı ülkeleri ortalamasının altındadır.

2. Öğretmen ek ders ücreti olarak en az;

Ders hazırlık	: 6
Sınıf öğretmenliği E.K	: 6
TOPLAM	: 12
12 x 1.000.000 = 12.000.000 ek	
En çok: Girdiği fazla ders	: 15
Hazırlık	: 6
Nöbet	: 6
Sınıf öğ + eğ.K.	: 6
Toplantı	: 3
TOPLAM	: 36

36X1.000.000= 36.000.000 TL

ücret alabilecektir.

SONUÇ OLARAK

1998 ocak ayı için

(Ek herhangi bir göstergesi olmayan)

	<u>En az (maaş x ücret)</u>		<u>En çok (maaş x ücret)</u>
9/1	191.850.000 TL	+ 42.840.000	234.690.000 TL
1/4	252.429.000 TL	+ 42.840.000	295.269.000 TL

olarak gerçekleşecektir.

NOT: Ek ders ücreti yalnızca filli olarak derse girenlere ödenir. Bunun dışında bir ödeme yapılmaz.

Ücretler için sınıf mevcutları baz alınarak bir düzenlemeye gidilir. Buna göre, sınıf mevcudu 30-40 arasında olanlara %20, 40-50 arasına %40, 50 ve yukarısı için %60 fazla ödeme gibi. Gece ve hafta sonu ücretleri %50 zamlı olur.

Yukarıda verilen rakamları, belirlenen ücretlendirme esasları örnek niteliğinde olup; toplu iş sözleşmesi görüşmeleri sürecinde sendika temsilcileri tarafından, günün koşullarına göre yeniden düzenlenecektir.

SONSÖZ

DEK Öğretmen Yetiştirme ve Sorunları Merkez Komisyonu şubelerden gelen katılımcılar, yazılı ve sözlü öneriler sonucunda bir çalışma yaparak yeni bir öğretmen yetiştirme, ücretlendirme ve hizmetiçi eğitim için model önerisi üretmiş ve DEK sürecinde tartışmaya açmıştır.

Eksikliklerimizin olduğunun bilincindeyiz. Ancak kurultay sürecinde bu eksikliklerin giderileceğini umuyor, kurultaya çalışmalarında başarılar diliyoruz.

